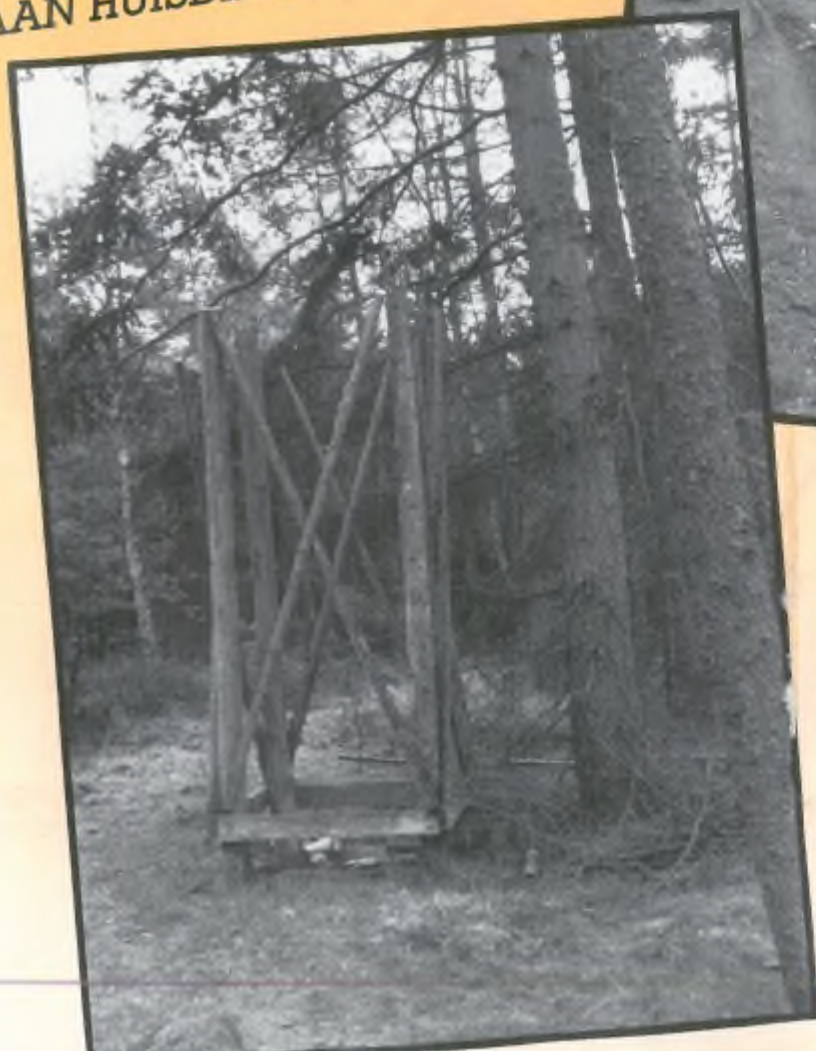
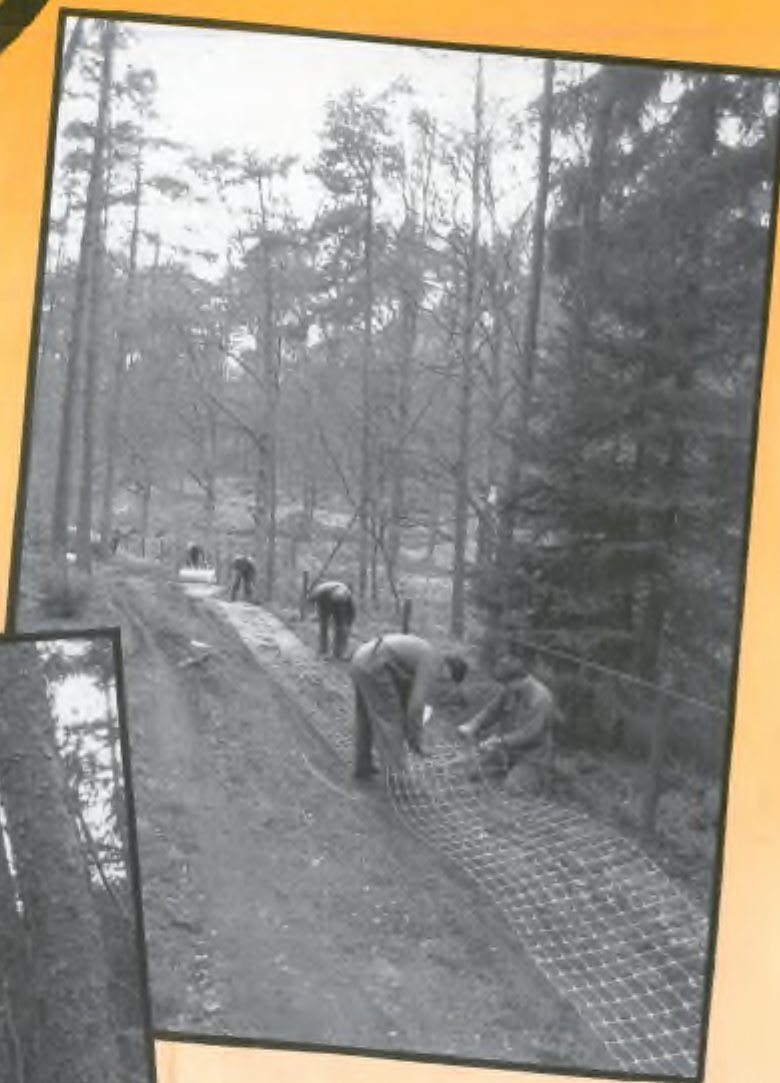




argus

DE STEM VAN sprakeloze WILDE DIEREN

EFFECT ROTGANZEN-ZAAK
HERMELIJNEN DEEL 1
PROMOTIE OP STUDIE
JAGERSWERELD
DE BRULKIKKER
SCHADE DOOR ROOFDIEREN
AAN HUISDIEREN



**RASTERJACHT
MIDDACHTEN**

ISSN 0166-5073

Argus is het kwartaaltijdschrift van de Stichting Kritisch Faunabeheer, Postbus 76, 1243 ZH 's-Graveland. Argus wordt toegestuurd aan donateurs die minstens f 25 per jaar betalen via Postbanknummer 3522188 te Boxtel. Indien u de Stichting Kritisch Faunabeheer testamentair wenst te gedenken, wordt u verzocht contact op te nemen met de penningmeester.

Redactie

Roelof de Beer, Josien Eulderink, Pauline de Jong, Henk van der Keur, Henrik de Nie, Wim Voortman.

Vaste medewerkers

Ene Fimmen.

NIEUW Redactieadres

Josien Eulderink, Rivierforel 38, 2318 ME Leiden. Tel. 071-225920.

Fotoredactie

Pieter Elbers, Fons Bergersstraat 8, 5913 SJ Venlo. Tel. 077-518037.

Vormgeving

Walter Lentjes

Expedië

Rita Stockmann

Druk

HPC, Arnhem.

Adreswijzigingen naar

Gerard van de Sande, Postbus 820, 5280 AV Boxtel.

Bestuur

I. van de Abeele, R. Boeve-Bant, M.A. Brunt, H. Gallacher, F. Hess, W.L. Jansen, D.C. de Kempenaer, M. Kerres, W. Lentjes, H. Niesen, J.W.G. Pfeiffer, H. Pluijmakers, G. van de Sande, R. Stockmann, J. Webbink.

Secretariaat SKF

R. Boeve-Bant, Postbus 76, 1243 ZH 's-Graveland. Tel. 02945-1319 of 08373-16879. IN OKTOBER EN NOVEMBER OVERGENOMEN DOOR Pauline de Jong, Amsteldijk-Noord 135, 1183 TJ Amstelveen. Tel. 020-470458.

Penningmeester

G. van de Sande, Postbus 820, 5280 AV Boxtel. Tel. 04113-2716.

Regiogroep Limburg

Postbus 27, 6114 ZG Susteren. Tel. 04499-2848.

Doelstelling

De Stichting Kritisch Faunabeheer is een landelijke organisatie. Het doel is een ethisch en wetenschappelijk verantwoord faunabeheer. De SKF tracht haar doel te bereiken door het verbeteren van wetten, het propageren van milieuvriendelijke beheersmaatregelen, het stimuleren van onderzoek en het kenbaar maken van onderzoeksresultaten aan beleidsinstanties en publiek.

Inhoud Argus 90/3

H. Niesen: Naar een moreel en wetenschappelijk verantwoord faunabeheer 3

Het effect van de rotganzen-zaak.

H.W. de Nie: Antropologische studie naar het Groene Gilde in Nederland 5

Een blik op het proefschrift van Heidi Dahles, waarin de jagerswereld wordt beschouwd in haar vele facetten.

J.L. Mulder: Flitsende konijnenvanger van het duin: de hermelijn 8

Deel 1 van de tweedelige serie over de hermelijn. In dit deel komt zijn voedsel, voortplanting en populatiedichtheid aan bod.

J.H.M. Eulderink: Feiten omtrent de brulkikker 11

Vormt de brulkikker nu echt zo'n bedreiging voor onze inheemse amfibieën? In het rapport van de Fauna Inlichtingen Centrale worden de feiten op een rijtje gezet.

T.J. Verstrael, G.J. de Bruijn en W.J. ter Keurs: Loslopend pluimvee heeft meest van roofdieren te duchten 13

Dit is slechts één van de conclusies van het enquête-onderzoek naar de schade door roofdieren aan huisdieren. In dit verhaal worden de resultaten van het onderzoek samengevat.

A.P. de Jong: (Uit 't hart) Rasterjacht Middachten naar hoogste bieder 16

Op de Veluwe barst het van de hekken die de vrije doorgang voor het wild belemmeren. Dat vergemakkelijkt het afschot. In Middachten werd door een boze jager een hek gesloopt. Even later werd SKF beschuldigd ...

Kort nieuws 18

met onder meer zeehonden en eksterkastvallen.

Agenda Achteraf 21

Boekbespreking 24

Foto's omslag: R.F.B. Lardinois



E. FIMMEN 90

Naar een moreel en wetenschappelijk faunabeheer

Het effect van de rotganzen-zaak

Zoals u weet deed de Raad van State in april uitspraak in de rotganzen-zaak. We werden in het gelijk gesteld. Ondertussen is de uitspraak nauwkeurig bestudeerd. De cruciale vraag is hoe de zaak zijn beslag zal vinden in de nieuwe Flora- en Faunawet.

Harm Niesen

Bericht in de Volkskrant van half april: Invoering Flora- en Faunawet loopt ernstige vertraging op. De Raad van State keurde namelijk het ontwerp af. Velen zullen aan het bericht nauwelijks aandacht hebben besteed. Maar voor iedereen die flora en fauna een goed hart toedraagt kunnen de gevolgen verstrekkend zijn. Sommige Kritisch Faanabeheerders vleien zich met de gedachte dat de Raad van State dankzij onze rotganzen-procedure is gaan inzien, wat op het ministerie van Landbouw kennelijk nog steeds niet is doorgedrongen. Maar of dit zal resulteren in een gewijzigde opvatting van de overheid ten opzichte van het bejagen van schaarse diersoorten in geval van - al of niet vermeende - schade, moet betwijfeld worden.

Argumentatie

Tijdens de jarenlange AROB-procedure zijn vele argumenten tegen de jacht op rotgans en roek aan de orde geweest. Aanvankelijk werd de nadruk vooral gelegd op de kwetsbaarheid en de zeldzaamheid van de soorten, de verantwoordelijkheid van ons land voor hun welzijn, het feit dat jacht niet het beoogde effect heeft, het gebrek aan alternatieve foerageergebieden voor de verjaagde vogels en dergelijke. Voor AROB-juristen bleken deze argumenten echter niet interessant. Kennelijk kan de minister op deze gronden niet het recht ontzegd worden afschotvergunningen te verlenen. Het kan hoogstens gekwalificeerd worden als slecht beleid, maar daar spreekt de Raad van State zich niet over uit: dat zou in de Tweede Kamer moeten gebeuren. Ondanks de in woorden toegenomen belangstelling voor natuurbeschermingszaken, zorgen landbouw- en jachtlobby daar er echter wel voor dat het Braks op dit punt niet moeilijk wordt gemaakt.

In de laatste fase van de procedure is de nadruk - onder andere - komen te liggen op het feit dat de verleende vergunningen in strijd zijn met de EG-Vogelrichtlijn, een Richtlijn waaraan de Nederlandse wetgeving al in 1981 aangepast had moeten zijn. Alleen onder de zeer stringente voorwaarden van artikel 9 van de Richtlijn mag in ons land op de

rotgans geschoten worden en volgens ons was daaraan niet voldaan: niet alle alternatieven waren beproefd alvorens tot bejaging werd overgegaan, in de vergunning werd geen maximum aan het aantal geschoten vogels gesteld en van strikt gecontroleerde en beperkte bejaging was dus geen sprake. Jammer genoeg is de Raad van State ook hierop niet ingegaan, waardoor onduidelijk blijft in hoeverre we in de toekomst de minister met de EG-Vogelrichtlijn om de oren kunnen slaan. Zoals al in de vorige Argus werd vermeld heeft het Europese Hof van Justitie tot onze schrik wel genoeg genomen met de regeling van minister Braks.

Puur juridische gronden

Uiteindelijk hebben we dus op puur juridische gronden gelijk gekregen van de AROB-rechters. De regeling van Braks was gebaseerd op artikel 20 van de Jachtwet. Volgens ons is dat artikel echter alleen bedoeld om aan te geven wie op de vogels mag jagen en niet op welke soorten gejaagd mag worden. Daarin voorzien andere artikelen, bijvoorbeeld artikel 53 van de Jachtwet. Alle gloedvolle pleidooien ten spijt is dit de enige in de uitspraak van de Raad van State genoemde reden om de minister in het ongelijk te stellen.

Criteria

Belangrijkste doel van de Flora- en Faunawet zal nu toch moeten zijn: het voorkomen van dit soort problemen en het integreren van de huidige wetten op dit gebied. Aanpassing aan moderne inzichten en aan de EG-Richtlijnen is hoognodig. Het ontwerp van minister Braks voldoet aan geen van deze eisen en de kritiek was dan ook van alle kanten vernietigend. De Raad van State blijkt het daar nu gelukkig mee eens te zijn.

In de nieuwe wet is het nog volstrekt onduidelijk wie nu precies verantwoordelijk is voor de bescherming van diersoorten. Dat die bescherming beter zou zijn dan de huidige blijkt nergens uit. En dat die beschermde diersoorten moeten beschikken over een leefgebied en een ecologische infrastructuur, komt in de beschermende maatregelen ook nauwelijks tot uiting. Zo blijft jacht om louter sportieve redenen en omdat iemand vreest voor schade gewoon mogelijk.

Het lijkt er veel op, dat in het ontwerp alleen de minister naar eigen goeddunken uitmaakt, wanneer en op welke soorten gejaagd mag worden. 'Belgische toestanden' kunnen gemakkelijk het gevolg zijn, elke nieuwe minister betekent dat de status van allerlei diersoorten weer verandert. Het wordt hoog tijd dat de minister beseft dat alleen onder zeer stringente regels jacht door de meerderheid van de mensen geaccepteerd zal worden. Deze regels bestaan al, de EG-

Vogelrichtlijn vermeldt ze voor alle volledig beschermde soorten: jacht is alleen toegestaan als, in geval van ernstige schade, is vastgesteld dat alle andere maatregelen falen (en van de jacht wel effect verwacht mag worden). En dan nog mag het alleen op beperkte schaal en onder controle. Zelfs de meest fanatieke SKF-ers moeten zich hierin kunnen vinden! Waarom worden deze criteria niet overgenomen in de nieuwe Flora- en Faunawet, en dan wel geldend voor alle diersoorten? Het is toch onvoorstelbaar, dat de minister in het nieuwe ontwerp niet verder komt dan 'de wens van de jagers om een soort te bejagen' als criterium voor het wel of niet openen van de jacht.

Geen smoezen en geen Jachtraad meer

Als excuus voor het nog steeds niet naleven van de EG-Vogelrichtlijn gebruikt het ministerie steeds het argument, dat er aan nieuwe wetgeving gewerkt wordt. Ook de Raad van State is nu duidelijk van mening dat deze smoes niet langer opgaat. Het nieuwe ontwerp voldoet net zo min als het oude aan de EG-voorschriften.

De Raad van State is ook voor de afschaffing van een andere doorn in ons oog, de Jachtraad. Al sinds haar prille bestaan vecht SKF tegen dit door zijn samenstelling bevooroordeelde en ondeskundige orgaan. Eén adviesorgaan voor alle natuurbeschermingszaken (in plaats van de huidige twee, t.w. de Jachtraad en de Natuurbeschermingsraad) moet voortaan voor de minister voldoende zijn. Nu moeten we nog zien te bereiken dat al die oververtegenwoordigde gebruikers van natuurwaarden het in de nieuwe adviesraad niet wéér voor het zeggen krijgen!

Naar het schijnt is Braks van plan aan de eisen van de Raad van State tegemoet te komen. Dat betekent een aanzienlijke vertraging en daarom wordt nu waarschijnlijk snel gestreefd naar een aanpassing van de huidige wetgeving waardoor de Europese regels boven de nationale wetten worden gesteld (dat had dus tien jaar geleden ook gekund!).

Met het oog op de vele tekortkomingen in de bestaande wetgeving, heeft SKF samen met zes andere organisaties begin juli haar verontrusting uitgesproken over de vertraging en bij de minister aangedrongen op een snelle 'reparatiewetgeving'. Of we met het uiteindelijke resultaat daarvan blij moeten zijn, zullen we moeten afwachten. Het is heel goed denkbaar dat we volgend jaar wéér bij de AROB-rechter staan om bezwaar te maken tegen een vergunning voor het schieten van rotganzen of roeken, gebaseerd op een ander artikel, uit een andere wet.





De jager als koppensneller

Antropologische studie naar het Groene Gilde in Nederland

De trofeejacht op 'rode reebokken' past wel bij het 'echt jager zijn', maar de reegeitenjacht wordt meer beschouwd als 'corvee', een klusje voor de lagere goden in de jachtwereld. foto: Fred Hess

Henrik de Nie

Voor 1962 'hadden' we Nieuw Guinea nog. Het was een interessante speeltuin voor antropologen omdat er nog allerlei stammen woonden die nooit eerder waren onderzocht. In dit gebiedsdeel heersten nog tot de verbeelding sprekende gewoonten zoals koppensnellerij. Inmiddels spreken we niet meer over 'wilden' maar over de Noord-Zuid dialoog of ontwikkelingswerk. Antropologen maken nog steeds studie van mensen die ver weg wonen, maar ook van 'vreemde stammen' uit onze eigen omgeving. Zo worden Drentse boeren, Marokkaanse jongeren of employé's van een bepaalde handelsbank (bedrijfscultuur!) bestudeerd. In die zin is er dus niets vreemds aan een cultureel antropologische studie naar de jagers.

Koppensnellers laat je niet door zendelingen onderzoeken, want die willen alleen bekeren. Daarom werden ook de jagers door een onbevooroordeeld iemand benaderd. Bij dit onderzoek paste afstand die een gedreven criticus van de jacht niet kan opbrengen. Dr. Heidi Dahles deed tussen 1983 en 1988 onderzoek; zij las veel (vooral in de Nederlandse Jager, maar ook in Argus), woonde jachtpartijen bij en hield meer dan 150 gesprekken met jagers. Zij balanceerde tussen positieve betrokkenheid en distanciëring. Zij doet verslag over de strijd van SKF tegen de ganzenjacht maar dan vanaf de jagerskant van het front. Haar eindconclusie over deze strijd valt positief voor de jagers uit. 'De mannen in het groen zijn beter georganiseerd, verwetenschappelijkt en geprofessionaliseerd uit (de strijd) te voorschijn gekomen'. Door SKF dus, denk ik dan onmiddellijk. Alle reden voor ons om dit proefschrift beter te lezen. Gelukkig is dat geen probleem, want het is een helder geschreven verhaal met een 'handig zakenregister'.

Voor onderzoek aan 'Vreemde stammen' hoeft je niet zó ver weg te gaan.....
foto: Henrik de Nie



Vlak voor de zomer vond een opmerkelijke promotie plaats. Mevr. Heidi Dahles promoveerde op een studie naar jagers en hun gewoonten in Nederland. Henrik de Nie keek ernaar met het oog van SKF.

In haar verantwoording geeft ze toe dat haar beeldvorming vertekend kan zijn. Veel van haar informatie komt uit kringen van leidende figuren uit de KNJV. Deze mensen streven heel bewust naar een positief image van de jacht. Verder blijkt dat deze studie gedeeltelijk door de KNJV en het ministerie van Landbouw, Jacht en Visserij is betaald. Op de promotieplechtigheid waren de jagers nadrukkelijk aanwezig, zij luisterden de receptie op met hoorngeschal. Verder valt op dat haar conclusies over het gedrag van de jagers wel erg vleidend zijn. Toch is dit geen reden om de brengster van de boodschap verdacht te maken en verder schouderophalend aan dit alles voorbij te gaan.

Juist door zich niet als 'zendeling' maar als antropoloog op te stellen is Dahles veel te weten gekomen over de interne organisatie. Zij geeft een duidelijk, historisch beeld over de jacht - en vooral de etiquette rondom het jachtbedrijf. Verder besteedt zij veel aandacht aan de diverse groeperingen binnen de jagerswereld, ook weer in historisch perspectief.

Modeljagers

Dahles laat zien hoe de jagers bezig zijn met imageverbetering door in hun geschriften het accent op natuurbeheer te leggen. Ze noemt het een 'low profile'-strategie, bedoeld om beter aan te sluiten bij ideeën van natuurliefhebbers uit de stad. Dit is het 'veld' waaruit de anti-jacht beweging veel van haar aanhang recruteert. Verder doet ze interessante waarnemingen binnen de jagerswereld zelf. Dat levert leuke inkijkjes. Zo wordt een jachtcombinatie beschreven waarin wat lacherig wordt gedaan over de 'buren', een aangrenzende jachtcombinatie. Deze combinatie jaagt volgens door de KNJV gepropageerd beheersplan, stoelend op principes, ontleend aan de productie-ecologie (= de wetenschap van het oogsten uit populaties dieren en planten, bv. bosbouw en visserij). Zij worden meewarig de 'modeljagers' genoemd. Dit illustreert dat de pretenties naar buiten toe van de KNJV over 'deskundig' beheer en wetenschappelijk verantwoord oogsten, helemaal geen gemeengoed zijn.



Rangorde naar prestatie?

foto: Fred Hess

Als onderdeel van onze natuur vormen ze een kostbaar, collectief bezit. Zoiets laat je niet door een elitaire minderheid kapotschieten.

Groene padvinderij

Volgens Heidi Dahles heeft weidelijkheid vooral een functie binnen de groep. Ze signaleert dat er meer mannen zouden willen jagen als de kans er is (vrouwelijke jagers zijn zeer zeldzaam). Verder geeft ze aan dat, gestimuleerd door de KNJV, strategieën zijn ontworpen om meer mannen de kans te geven te jagen ten koste van gevestigde belangen. Ze noemt daarbij de instelling van wilddbeheereenheden en het eigen sanctiesysteem, in de vorm van een soort tuchtraad. Men zou kunnen spreken van een democratiserende tendens binnen de jagerswereld.

De jagers hebben, tegen historische trends in, het staatsmonopolie op geweld (met het geweer) doorbroken. Dit vergt een sterke disciplinerende functie binnen de groep. Daardoor is het mogelijk om als een homogene, hecht georganiseerde en sterke belangengroep naar buiten te treden. Binnen de groep wordt niet meer zozeer naar sociale status en grondbezit gekeken, maar naar het in acht nemen van normen. De jacht komt steeds meer in handen van lokale jachtverenigingen. Hierin spelen mannen die dicht bij het jachtgebied wonen de belangrijkste rol.

Er worden dus collectieve noties versterkt die boven kritiek verheven zijn. Het accent hierbij ligt op louter subjectieve aspecten als kracht, moed en slimheid. Anderzijds moet het geweld controleerbaar blijven en daarom wordt ook veel aandacht aan zelfbeheersing geschonken. De kans dat dol gedraaide jagers hun tegenstanders publiekelijk, in aanwezigheid van de pers, te lijf gaan, zodat een voor hen onvoordelige relatie ontstaat, wordt steeds kleiner.

Het lijkt allemaal veel democratischer, maar hier schuilt ook een addertje onder het gras. De jagerswereld is bezig een voor hen zeer bruikbare onderkaste van mannen op te nemen die weinig maatschappelijk aanzien hebben. Vaak zijn dit mensen met wel veel vrije tijd, maar zonder veel geld of eigen grond (uitkeringsgerechtigden). Voor hen gloort een uitzicht op een soort carrière, die van volwaardig geweerdruager. Er is een heel opleidingssysteem voor opgezet. De traditionele sociale afgrenzingen hebben schijnbaar plaats gemaakt voor onderscheidingen naar prestatie. Net als bij de ouderwetse padvinderij bestaat er een heel systeem van insignes in de vorm van speldjes, veertjes en haartjes op de jagershoed. Men kan onderaan beginnen met nederige klusjes en zich omhoog werken in de groep, volgens een duidelijk normensysteem.

Er bestaat binnen de jagerswereld heel veel reglementering, stilerende en ritualisering van gedrag. Onderdeel hiervan is het concept 'weidelijkheid'. Dr. Dahles toont aan dat dit begrip vooral ook wordt gebruikt om de discipline en de sociale machtsstructuur binnen de groep te organiseren. Naar buiten toe moet het lijken alsof jacht en natuurbeheer één zijn, naar binnen gelden waarden die vaak niets met natuurbeheer te maken hebben. De trofeejacht op 'rode reebokken' past dan wel bij het 'echt jager zijn', maar de reegeitenjacht wordt meer beschouwd als 'corvee', dus moet eerder door lagere goden in de jachtwereld zoals ambtenaarjagers of jachtopzieners worden uitgevoerd of wordt helemaal nagelaten. Dahles suggereert dat dit juist heilzaam is voor het natuurbeheer; ik heb daarover mijn twijfels. Als de KNJV de pretentie heeft wetenschappelijk verantwoord te behoren, dan zal het afschotplan logisch gezien dus gehaald moeten worden; anders kun je die plannenmakerij wel laten.

Vijftien kwartjes per kraai

Een ander voorbeeld is de 'hetze' tegen kraaiachtigen. Die wordt niet zozeer gevoerd omdat deze dieren echt schadelijk zouden zijn, maar moet dienen als aanvulling op het jachtgenot van de Nederlandse jager. Zo wordt de ekster voorgesteld als waardig tegenstander van de jager, omdat hij weerbaar en slim is, dus een uitstekend object voor weidelijke jacht. Het jagersethos wordt van toepassing verklaard op diersoorten die daaronder traditioneel niet vielen. Vroeger was dit het werk voor het voetvolk onder de jagers: boeren en jachtopzieners.

Het is overigens de vraag of dit lukt. In het proefschrift stond onder het kopje 'Jachtplicht' een prachtig staaltje van Hollands

kruideniersdenken bij jagers als het gaat om kraaien schieten. Een jager verzucht dat hij, omdat hij een matig schutter is, minstens vijf patronen moet gebruiken voor hij een kraai dodelijk geraakt heeft. 'Dat is drie gulden vijfenzeventig per kraai. En wat krijg je daarvoor terug?'

Ondanks deze in-kneuterige opmerking bestempelt Dahles vooral de anti-jacht beweging als typisch stedelijk/burgerlijk. Het succes van de acties tegen de ganzenjacht van SKF (en Vogelbescherming) wijst zij aan listig gebruik van wetenschappelijke gegevens. De studies over het voortplantingsgedrag van de ganzen bevestigen de stedelijk-burgerlijke, ethische noties over huwelijk, ouderzorg en gezinsleven. Binnen dit ethos is geen plaats voor een 'speelse krachtmeting' op leven en dood. Dit is de moraal van de man die daarvoor op koude ochtenden urenlang in een droge sloot gaat zitten tot de ganzen overkomen. Voor de tegenstander van de jacht is de dood neertuimelende gans niet alleen een weerzinwekkend gezicht, maar betekent het ook de ontwrichting van het ganzengezinsleven. Volgens haar domineren deze gedachten het natuurbeschermingsdenken in Nederland. Ook ideeën van SKF over een meer natuurlijk beheer van de fauna op de Veluwe rekent zij tot dit gedachtegoed.

Bij jagers leeft een enorme angst dat de jacht geheel dienstbaar wordt gemaakt aan deze 'burgelijke' noties waarin alleen plaats is voor beheersjacht (het standpunt van Natuurmonumenten en Vogelbescherming). Hierin past geen jacht op houtsnippen, wintertalingen en de andere acht vogelsoorten die geen enkele schade veroorzaken en waarvan de populaties soms kwetsbaar zijn. Deze vogels zijn voor velen een genot om naar te kijken en te luisteren.

Zo'n 'speelse krachtmeting' op leven en dood strookt niet met de 'burgerlijke notities over huwelijk en gezinsleven' van de antijachtbeweging, aldus Heidi Dahles.

foto: Fred Hess

Welke machtselite?

Dit riekt naar quasi feodale verhoudingen. Naar buiten toe lijkt het alsof de club veel democratischer is geworden ('Jagers zijn gewone mannen net als u en ik'), maar feitelijk hebben we ook nog te maken met traditionele, aristocratische machtsverhoudingen. De vragen in het proefschrift zijn duidelijk gesteld en de antwoorden helder verwoord. Daarom vind ik kritiek op dingen die niet in het proefschrift staan unfair. Dit neemt niet weg dat werkelijk interessante vragen voor de natuurbescherming in Nederland niet zijn gesteld, terwijl deze vragen ook met de werkmethode van de cultureel antropoloog onderzocht kunnen worden. Zoals bijvoorbeeld: Hoe is de invloed van jagers op de machts-elite in Nederland die feitelijk bij het natuurbeheer is betrokken? Wat is de externe machtsstructuur, bijvoorbeeld de invloed van de jachtlobby op dat uiterst halfhartige standpunt over plezierjacht van Staatsbosbeheer? Waarom is het nog steeds mogelijk dat er op onschadelijke vogels als houtsnip wordt gejaagd in terreinen die als natuurgebied beheerd worden (Waddeneilanden), terwijl grote natuurbeschermingsorganisaties, die tien keer zoveel mensen vertegenwoordigen als de jachtorganisaties (en waarschijnlijk ook de meerderheid van de Nederlandse bevolking), daar heel anders over denken?

Obstakel tegen vernieuwing

Als kritiek op het proefschrift heb ik moeite met de tegenstelling jacht en anti-jacht als ruraal, min of meer agrarisch tegenover stedelijk-burgerlijk. In de eerste plaats blijkt dat ook lokale jagersverenigingen worden beïnvloed door mannen met een stedelijk-burgerlijke achtergrond. Dr. Dahles kan weliswaar de anti-jacht beweging een burgerlijk ethos aanwrijven, maar ze gaat daarbij voorbij aan een essentieel kenmerk van de stedelijke cultuur. Steden zijn centra van kunst en wetenschap van waaruit de maatschappij wordt 'bevrucht'. Het milieuprobleem dat de landbouw veroorzaakt, vindt zijn critici ook vooral in de centra van wetenschap in de stad. Het is duidelijk dat de rurale samenleving dit probleem niet zelf kan oplossen en kennis vanuit die centra nodig heeft. Daar zijn de opleidingsinstituten met hun laboratoria en bibliotheken, daar vinden de discussies plaats in wetenschappelijke forums. Dit is veel meer dan listig gebruik maken van wetenschappelijke kennis om een bepaalde groep, i.c. de boeren, verdacht te maken. Hetzelfde geldt voor het natuurbeheer. Nieuwe ecologische inzichten komen er niet alleen door stedelijk-burgerlijke noties van activisten. Hierbij speelt veel meer. Allerlei vooroordelen over de rol van roofvogels, marters, vossen en kraaiachtige vogels, die zelfs anno



1990 hardnekkig voortwoekeren op het platteland, zijn door afstandelijk, wetenschappelijk onderzoek weerlegd. De mensen die er dichtbij woonden waren niet in staat deze verbanden te leggen. Wel de stedelijke intelligentsia. Dat deden ze niet spontaan uit burgerlijk fatsoen, maar op grond van onderzoek.

Misschien kan men zeggen dat door de wetenschappelijke benadering van het dier door de ecooloog en etholoog een veel 'menselijker' dier te voorschijn is gekomen. Dit strookt niet met het beeld van de 'buitenman' voor wie een dier veel eerder een object van exploitatie, een plaag of een concurrent is. Verder weet ik niet of de schrijfster weet hoeveel 'contact-uren' veel natuurliefhebbers met een stedelijke achtergrond hebben met de natuur, in vergelijking met veel jagers en niet-agrarische plattelandsbewoners.

We zijn in Nederland toe aan andere vormen van omgang met de wilde flora en fauna. We moeten aanzien dat onze fauna wordt teruggeworpen in schamele resten door lucht- en bodemvervuiling aangetast landschap die voor 'natuur' moeten door

gaan. Verder zien we dat eksters, kokmeeuwen, knobbelzwanen, vossen en steenmarters krampachtig en soms succesvol pogingen doen om tussen de mensen een plaatsje onder de zon te veroveren. Dit alles vergt een radicale heroriëntering op onze houding tegenover milieu en de natuur. Een vernieuwende visie waarin we moeten proberen zo veel mogelijk met deze dieren samen te leven op grond van een gelijkwaardig contract. Dwars tegen dit soort denken vormt het 'Groene Gilde' een bedreigend obstakel. 'Mannen in het groen' is een prima bron van informatie over jacht en jagers. Dit boek levert een soort plattegrond van het vijandelijk grondgebied. Heidi Dahles heeft laten zien dat het zogenaamde natuurbeschermersjasje van de jager eigenlijk nog steeds een gewone jagersuitrusting is, waarin het geweer het belangrijkste element is. Laten we hopen dat het een anachronisme wordt, net als de koppensnellerij •

Literatuur

Dahles, H.: *MANNEN IN HET GROEN De wereld van de jacht in Nederland*. Uitgeverij SUN. Nijmegen, 1990. Prijs f39,50.

Flitsende konijnenvanger van het duin: de hermelijn



Geschriften van jachtopzieners waren veelal enige bron voor gegevens over de leefwijze van de hermelijn in de duinen.

foto: Fred Hess

Hermelijnen kwamen vroeger in de vastelandduinen algemeen voor. Elke regelmatige bezoeker zag wel eens hoe een hermelijn een konijn te pakken nam. Sinds een aantal jaren is dat echter (definitief?) voorbij: de hermelijnen zijn totaal uit het duin verdwenen. Hoe dat gegaan is en wat de mogelijke oorzaken daarvan zijn, wordt in een volgend artikel beschreven. In dit eerste artikel komt de leefwijze van de hermelijn in de duinen aan bod.

Jaap Mulder

Zo lang als er geschreven bronnen bestaan over de duinen, is er sprake geweest van een nauwe verwevenheid tussen duinen en konijnen. De geschiedenis van het konijn, waarbij nu eens zijn 'nut', en dan weer zijn 'schade' bepalend was voor de wijze van beheer, wordt kort samengevat in het proefschrift van Marijke Drees. De predatoren van het konijn waren van oudsher de kleine marterachtigen: bunzing, wezel en vooral hermelijn. Reeds in een oud handschrift over de jacht in Holland, toegeschreven aan Cornelis Jacobsz. van Heenvliet en daterend uit ongeveer 1635, wordt de hermelijn genoemd als het belangrijkste 'quaet':

'De Armelijnen oft Harmels zijn cleijnder als een Bonsum [= bunzing] doch is 't schaede-lijkste ende 't quaetste ongedierte van alle 't geene wij hier te Lande hebben. Doen meer quaet als den bonsum uijtgenomen [= behalve] als die voedende is, inde lamprey [= jonge- konijnen]-tijd.'

Tot de jaren tachtig van deze eeuw bleef de hermelijn een veel geziene, hoewel niet altijd even graag geziene, verschijning in het duin. Tussen 1980 en 1985 echter daalde het aantal waarnemingen sterk, en sindsdien wordt de hermelijn in de Hollandse vastelandduinen nog slechts zeer sporadisch gezien. Omdat er nauwelijks iets gepubliceerd is over de leefwijze van de hermelijn in de typische duinsituatie, beschrijf ik hier zijn ecologie, aan de hand van de weinige betrouwbare gegevens die beschikbaar zijn. Het meeste is afkomstig van het Noordhol-

lands Duinreservaat (NHD), waar Heitkamp en Van der Schoot enig onderzoek hebben verricht. Uit de jaarrapporten die de jachtopzieners vanaf 1950 opstelden (aanwezig in de archieven van het Provinciaal Waterleidingbedrijf van Noord-Holland) en uit mijn eigen ervaring put ik enkele anekdotes ter illustratie van het verhaal. Voor de meer algemene gegevens over de leefwijze van de hermelijn heb ik geput uit het recente boek van Carolyn King.

Voedsel

Ongetwijfeld vormde het konijn het stapelvoedsel voor de hermelijn in de duinen. In de meeste duingebieden was en is het konijn zeer algemeen. In het voorjaar grijpen de hermelijnen veel jonge konijnen, die tussen april en juli in zeer groten getale beschikbaar zijn. Deze jonge konijnen worden vaak gedood met een beet in de schedel. Bij volwassen konijnen springt een hermelijn gewoonlijk op de rug en bijt dan in de nek. Deze beet is op zichzelf niet dodelijk, in ieder geval niet voor een volwassen konijn; de hoektanden van een hermelijn zijn te kort om vitale delen, zoals de grote aderen of de wervelkolom te bereiken. De aanval van de hermelijn lijkt bij het konijn een shocktoestand te veroorzaken, als gevolg waarvan het dier sterft (Hewson e.a.). Vaak laat het konijn een hartverscheurend gegil horen als het door een hermelijn wordt aangevallen. In alle duingebieden kun je uit de mond van de mensen die er werken, horen dat dit schreeuwen vroeger vaak leidde tot een welkome aanvulling van de maaltijd: zodra een konijn twee of drie keer 'gegerd' [= gegild] had, zochten ze het op, joegen de hermelijn erbij weg en namen het mee.

Het is een wijdverbreid misverstand dat hermelijnen (en wezels) slechts het bloed uit de hals van het konijn zuigen, als waren het vampiers. Als ze niet gestoord worden bij hun maal, eten ze een flink deel van de nekspieren op, waarna ze soms nog aan de inhoud van de borstholte beginnen. Marijke Drees schatte dat er gemiddeld 40 gram vlees ontbrak aan de volwassen konijnen die door hermelijnen gedood waren. De dagelijkse voedselbehoefte van een hermelijn (in gevangenschap) ligt ook in die orde van grootte, zodat een hermelijn waarschijnlijk



Het is een wijdverbreid misverstand dat hermelijnen slechts het bloed uit de hals van het konijn zuigen, als waren het vampiers.

foto: Fred Hess

slechts één konijn per dag doodt. Volwassen konijnen kunnen ze niet verslepen naar een bergplaats; dat betekent dat ze voor elke maaltijd van 40 gram een heel konijn van 1500 gram moeten doden, omdat alles wat in het veld achterblijft door de kraaien, eksters en meeuwen wordt verorberd. Jonge konijnen daarentegen worden vaak verstoppt, en uiteindelijk (vrijwel) in hun geheel opgegeten.

Het vangen van een jong konijntje verloopt echter niet altijd gemakkelijk voor een hermelijn. Hij kan daarbij zelfs worden aangevallen door volwassen konijnen:

'Tweemaal werd door mij waargenomen hoe een hermelijn dat achter een jong konijntje aanjoeg, zelf op zijn beurt werd verjaagd door één of meer volwassen konijnen. Die renden hem eenvoudig finaal ondersteboven, met omlaaggehouden kop, als stieren. [...] Op het gegier van een jong konijn komen onmiddellijk oude konijnen af. Dat merkte ik toen een jonkie dat ik uit een val haalde, opeens ging gieren. In een oogwenk stonden er drie volwassen konijnen vlak om me heen, die echter snel het hazepad kozen toen ze mij zagen.' (Mulder, 1979).

Als ze de kans krijgen, doden hermelijnen meer dan ze voor die dag nodig hebben. Dat heeft ertoe geleid dat de mensen denken dat hermelijnen louter uit 'bloeddorst' doden. In de meeste gevallen blijkt echter, dat ze de prooi hebben laten liggen omdat ze ofwel verstoord werden, ofwel de gelegenheid aangrepen in korte tijd meer dan één dier te doden. Als ze met rust gelaten worden,

komen ze bij hun prooien terug. Jachtopzieners maakten vroeger graag gebruik van dat gedrag:

'Ik heb gezien hoe twee van deze rovers joegen achter een fazant met nog heel jonge kuikens, deze de een na de ander doodbeten en zich geen tijd gunden hun slachtoffers te verorberen. Daar ik geen geweer bij me had, kon ik niet anders doen dan ze tijdelijk verjagen. Daarna ging ik naar huis en haalde twee klemmen. Toen ik weer terugkwam, vond ik verschillende doodgebeten kuikens. Ik zette de twee klemmen met de dode kuikens in een holletje erachter. Twee uur later zaten beide hermelijnen op de klem; ze waren teruggekomen om hun buit op te halen.' (jaarverslag jachtopzichter T. Kaij, 1951).

De tuinders langs de duinvoet stelden de aanwezigheid van hermelijnen erg op prijs, omdat men ervan uitging dat ze veel ratten verdelgden (Heitkamp e.a.). Er zijn geen betrouwbare gegevens over de exacte samenstelling van het voedsel van de hermelijnen in de duinen. Weliswaar zijn er lijstjes gemaakt van de prooiresten die in het veld gevonden zijn, maar het zal duidelijk zijn dat de meeste kleinere prooien geen sporen achterlaten en dus niet op zulke lijstjes voorkomen. Van de 99 prooien die tijdens het hermelijnenonderzoek in het NHD werden vastgesteld (1965-66) ging het dan ook in 73 gevallen om grote prooien als konijnen (66 stuks) en volwassen fazanten (3 stuks). Veel van de konijnen die de onderzoekers vonden, bleken myxomatose te hebben.

Aan de andere kant wordt door jachtopzieners vaak gezegd dat hermelijnen juist de 'beste' konijnen pakken.

In de eerste jaren na de komst van de myxomatose hadden de jachtopzichers van het NHD de indruk dat de hermelijnen veel meer vogels vingen dan daarvoor. Ze klommen er zelfs voor in de bomen en vingen dan bij voorbeeld jonge duiven. In die tijd werden bij een hermelijnenest de volgende prooiresten gevonden: *'4 jonge fazanten, 2 houtduiven, 2 merels, 1 patrijs, enkele jonge gekraagde roodstaartjes, en 1 nachtegaal'* (jaarrapport jachtopziener A. van Amersfoort, 1955).

Voortplanting

Hermelijnen vertonen, net als bij voorbeeld dassen, beren, zeehonden en enkele vleermuizen, een verlengde draagtijd: de implantatie van bevruchte eicellen wordt uitgesteld. Paringen kunnen gedurende de gehele lente en zomer plaatsvinden, maar de bevruchte eicellen nestelen zich pas in het volgende voorjaar (in reactie op de toenemende daglengte) in het baarmoederepithelium. Pas vanaf dat moment ontwikkelen ze zich verder, waarna de jongen in de eerste helft van mei geboren worden. De wijfjes maken hun nest vaak onder takkenhopen of stapels ander materiaal, in mollegangen e.d. Het nest wordt bekleed met het haar en de veren van de prooien, waarvan de resten

Soms ontdekken hermelijnen de goed verstopte, dichtgemaakte ingang van een zogenaamde wentel, een speciaal voor het werpen van jongen gegraven konijnhol. Dat bleek tijdens het konijnenonderzoek in het NHD, waar Marijke Drees en ik de lotgevallen van een flink aantal wentels volgden: 'De dichtgemaakte ingang vertoonde een klein gaatje, ongeveer 5 bij 3 cm. Zodra ik de ingang helemaal had opengemaakt en mijn hand erin had gestoken, werd ik fel gebeten. Een hermelijn ontsnapte uit de wentel en rende weg. In het nest bleken de resten van drie jonge konijntjes (ongeveer 10 dagen oud) te liggen. In totaal was ongeveer 105 gram aan vlees verdwenen, wat erop duidt dat de hermelijn reeds langer dan een dag van de jongen gegeten had' (eigen observatie d.d. 23 april 1979).



Populatiedichtheid

Het is vrijwel onmogelijk om van dieren als hermelijn en wezel een betrouwbare populatiedichtheid te bepalen. De moeilijkheden worden veroorzaakt doordat een flink aantal van de dieren, met name de mannetjes, een zwervend bestaan leidt. De enige gegevens die ter beschikking staan, zijn de vanggegevens van verschillende duingebieden. Tot 1970 werden de kleine marterachtigen in het NHD vooral gevangen in herfst en winter, voornamelijk door het maken van geursporen in combinatie met klemmen. Per 100 ha werden jaarlijks gemiddeld 4 hermelijnen gevangen. Ter vergelijking: voor de bunzing was dat ongeveer 0,5 en voor de wezel ongeveer 1 per 100 ha.

Zowel voor het NHD als voor de Kennemerduinen zijn vangcijfers van de hermelijn voorhanden. Het is duidelijk dat er grote schommelingen tussen de jaren zijn. De invloed van de eerste golf van myxomatose (in 1954-55) is in het NHD niet duidelijk herkenbaar, in de Kennemerduinen echter wel.

In december 1969 werden klemmen als vangmiddel in Nederland verboden. Daardoor werd de bejaging van kleine roofdieren een stuk moeilijker, waardoor er veel minder werden gevangen: in het NHD nog slechts een zesde van de aantallen van voor 1969. Toch nam het aantal waarnemingen van hermelijnen niet toe; dat was ook niet gebeurd in de oorlogsjaren, toen het vangen van kleine roofdieren ook vrijwel stil lag. Het lijkt er dus op, dat de activiteiten van de jachtopzieners de natuurlijke populatiedichtheid van de hermelijn niet hebben beïnvloed. Berekeningen op grond van de produktiviteit van de hermelijn maken het aannemelijk, dat de populatiedichtheid in het NHD vlak voor de voortplanting ten minste 1,6 hermelijnen per 100 ha (1 km²) bedroeg. Gemiddeld over het gehele jaar, dus inclusief de jonge dieren, was dat ten minste 3,6 hermelijnen per 100 ha. Voor zover er onderzoek verricht is met zenders of door het merken en terugvangen van hermelijnen, blijkt dat hermelijnen een groot deel van het jaar in territoria leven. Territoria van mannetjes en vrouwtjes kunnen elkaar overlappen, maar die van elk geslacht afzonderlijk niet. Vrouwtjes bezetten territoria van 2 tot 17 ha groot, mannetjes van 8 tot 40 ha. In het voorjaar en de zomer echter (de paartijd), zwerft een groot deel van de mannetjes rond over veel gro-

Het is nog maar de vraag wie meer invloed op de konijnstand had: de jachtopzichter of de hermelijn.
foto: Pieter Eibers

tere oppervlakten, tot enkele honderden hectaren (King).

Invloed op konijnen

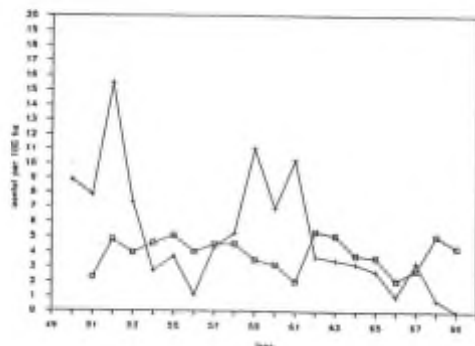
Het is eigenlijk onmogelijk om de invloed van de hermelijnen op de konijnenpopulatie van het NHD te becijferen, hoewel ik wel een poging daartoe heb gedaan (Mulder, 1990). De uitkomst van die poging is, dat de hermelijnen ten minste 1050 konijnen per 100 ha per jaar vingen. Daarbij zaten overigens erg veel jonge konijnen. Het is wel aardig om het bovengenoemde aantal konijnen eens te vergelijken met wat de jachtopzieners per 100 ha vingen: gemiddeld 125 konijnen. De getallen zijn echter niet vergelijkbaar, omdat er nauwelijks jonge konijnen geschoten werden. Toch is het nog maar de vraag, wie indertijd de grootste invloed op het aantal konijnen hadden, de hermelijnen of de jachtopzichters.

Drs. J.L. Mulder is momenteel werkzaam bij het Centrum voor Milieukunde, Postbus 9518, 2300 RA Leiden. Dit en het nog te verschijnen artikel zullen ook in het tijdschrift *Duin* worden gepubliceerd. Een uitgebreidere versie is verschenen in *Lutra*, het tijdschrift van de Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (zie literaturopgave).

Literatuur

- Heenvliet, Cornelis Jacobsz. van [?]: *Jacht-bedryff*. Uitgeg. door A.E.H. Swaen. Leiden, 1948.
Heitkamp, P.H.A.M. & P.J.C.M. van der Schoot: *De hermelijnen, Mustela erminea L., in het Noord-Hollands Duinreservaat*. Arnhem, 1966. (ITBON-rapport).
Hewson, R. & T.D. Healing: 'The stoat, *Mustela erminea*, and its prey'. In: *Journal of Zoology* 164 (1971) p. 239-244.
King, C.M.: *The natural history of weasels and stoats*. London, 1989.
Mulder, J.L.: *Aspekten van de voortplanting van het wilde konijn in het Noord Hollands Duinreservaat*. Z.pl. [= Amsterdam?], 1979. (Doctoraalverslag VUA).
Mulder, J.L.: The stoat (*Mustela erminea*) in the Dutch dune region, its local extinction, and a possible cause: the arrival of the red fox (*Vulpes vulpes*). In: *Lutra* 33 (1990), aug. 1990, p. 1-21.
Soest, R.W.M. van & P.J.H. van Bree: 'Sex and age composition of a stoat population (*Mustela erminea* Linnaeus 1758) from a Coastal dune region of the Netherlands.' In: *Beaufortia* 17 (1970), p. 51-77.
Wallage-Drees, J.M.: *Rabbits in the Coastal sand dunes, Weighed and counted*. Z. pl., 1988. Diss. Leiden.

De vangst van hermelijnen in de Kennemerduinen (plusjes) en het Noordhollands Duinreservaat (vierkantjes) in aantallen per 100 ha duingebied. In de Kennemerduinen is de invloed van de eerste myxomatosegolf in 1954-55 duidelijk herkenbaar.



Fauna Inlichtingen Centrale publiceert

Feiten omtrent de brulkikker

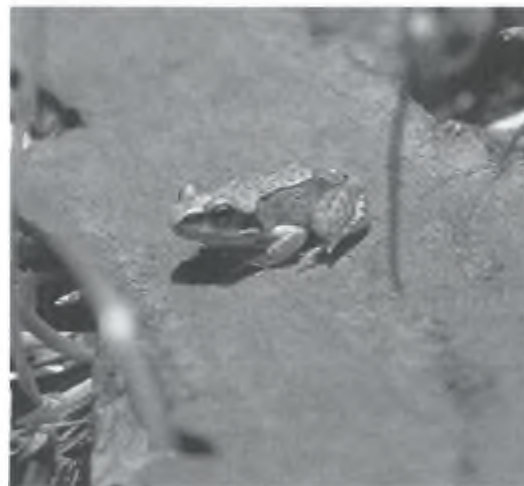


Sinds 1987 is de brulkikker een gewild artikel geworden.

foto: Fauna Inlichtingen Centrale/De Graaf

Met onze kwetsbare amfibieënfauna kunnen we geen risico nemen.

foto: Pieter Eibers



Zoals u wellicht gemerkt zult hebben is er de laatste tijd nogal wat te doen geweest omtrent de brulkikker in Nederland. Uitspraken van de Natuurbeschermingsraad, berichten in de pers, vragen in de Tweede Kamer. In haar eerste rapport in de serie Faunavervalsing in Nederland verhaalt de Fauna Inlichtingen Centrale het ontstaan van het brulkikkerprobleem en gaat zij in op de achterliggende feiten.

De 'Apeldoornse' brulkikker

Volgens het rapport van de Fauna Inlichtingen Centrale is de brulkikker nu zo'n jaar of tien in Nederland in de handel. Door ont-snapping of uitzetten komt er bij tijd en wijle één in de vrije natuur terecht. De eerste kranteberichten over 'wilde' Amerikaanse brulkikkers dateren uit 1986. Een brullend exemplaar hield menig nietsvermoedend buurtbewoner uit de slaap in de Apeldoornse wijk 'De Maten'. Een lid van de Werkgroep Amfibieën Stedendriehoek herkende 'de boosdoener' aan zijn geluid. De Amerikaanse brulkikker wist aan de verwoede vangpogingen te ontkomen, maar voor de Werkgroep was de kous daar niet mee af: zij besloot alle verkooppunten in de regio op te sporen en te verzoeken de verkoop te staken.

Een jaar later mocht de brulkikker-zaak zich ook in de aandacht van het ministerie verheugen, al was hiervoor wel enige aandrang nodig geweest. Door internationale

Josien Eulderink

verdragen te ondertekenen heeft de regering zich verplicht om de verspreiding van exoten tegen te gaan, en moest zij wel actie gaan ondernemen. Zij zond een brief naar de overkoepelende organisaties van dienspecialzaken en tuincentra met het verzoek om hun leden te wijzen op de gevaren die de handel kon opleveren voor de inheemse fauna. Dit geschiedde, door middel van een waarschuwingsadvertentie in hun contactbladen, maar het leverde niet veel resultaat op.

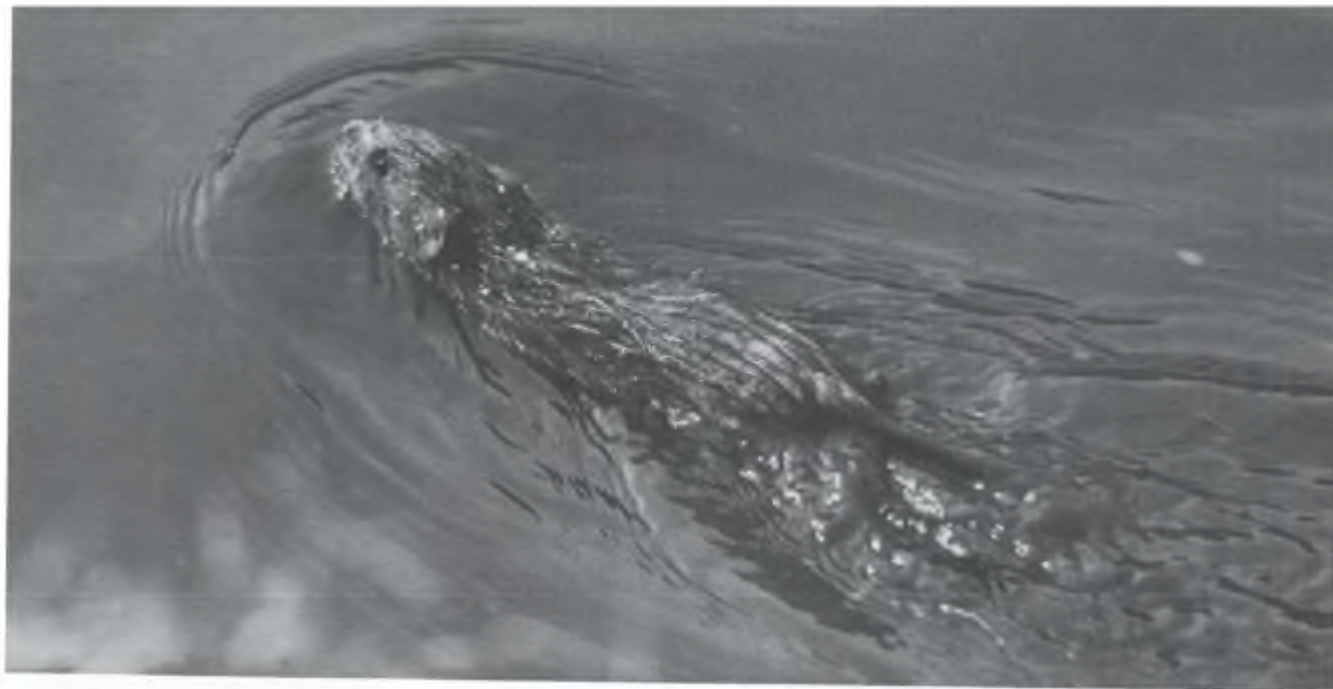
In de zomer van 1989, toen de handel helemaal de pan uitrees, besloot het ministerie opnieuw een poging te wagen. Dit keer benaderde zij een achttal groothandelaren in siervissen en tuincentra op directe wijze. Zij verzocht hen dringend om mee te werken aan het voorkomen van ongewenste

effecten van deze handel, en appelleerde aan hun verantwoordelijkheidsgevoel: het ministerie stond met de rug tegen de muur omdat, naar haar zeggen, het wettelijk kader om de handel te verbieden ontbrak. De groothandelaren zouden niet gevoelig blijken voor dit argument.

Invoer en handel

Voor de handel in brulkikkers kwam de doorbraak in 1987. Tot 1987 was de invoer van brulkikkers onbedoeld: de larven kwamen gewoon mee met de koudwatersiervissen. Amerikaanse kwekers van koudwatersiervissen hebben namelijk vaak ook nog een of meer bassins met brulkikkers. Een aantal exemplaren komt dan in de verkeerde vijver terecht en gaat (als bijvangst) met de vissen mee op transport. Volgens de groothandel komen er op deze manier per 1000 goudvissen maximaal 25 brulkikkerlarven mee ons land in. Met de tuinvijverrage uit de jaren tachtig steeg ook de invoer van brulkikkerlarven in Nederland.

Was de brulkikker aanvankelijk nog een ongenode gast, vanaf 1987 bleek de brulkikker een gewild artikel te zijn. Hij wordt nu ook op bestelling geleverd. Vooral in 1988 en 1989 nam de verkoop een hoge vlucht. Pas in de loop van 1989 ging de groei eruit, doordat een aantal importeurs de invoer heeft beëindigd. Desalniettemin gaan er geruchten dat de open plekken snel weer



worden opgevuld: het aantal verkooppunten stagneerde in 1989 niet. Tot 1 januari 1990 zijn tenminste 50.000 brulkikkerlarven afgezet, al ging ca. 60% hiervan naar het buitenland.

Van de negen importeurs die in 1989 hun 'bewuste' invoer beëindigden waren er zes ook door het ministerie aangeschreven. Deze zeggen evenwel niet gezwicht te zijn voor de argumenten van het ministerie, maar voor de publieke druk: de pers blééf maar negatieve berichten schrijven. Het beroep op de eigen verantwoordelijkheid van de importeurs was kennelijk aan dovemansoren.

Voortplantingskansen

Waarom veel (groot-)handelaren niet van harte meewerk(t)en? Het antwoord ligt voor de hand: zij zien de gevaren niet zo somber in (of willen ze dat niet zien?). De discussie spitst zich toe op de overlevingscapaciteit van de brulkikker en zijn reproductievermogen in de Nederlandse natuur. Met name aan het voortplantingsvermogen wordt getwijfeld. Bewijzen dat brulkikkers zich in ons land in de vrije natuur kunnen voortplanten zijn er (nog?) niet. In Italië is evenwel al leergeld betaald.

In Italië werd de brulkikker ooit ingevoerd voor de produktie van kikkerbilen en is de soort rond 1933 in de vrije natuur verzeild geraakt. Sindsdien is de brulkikker te vinden in Lombardije, Mantua en Pavia, ten koste van de inheemse amfibieënfaua. Ook in West-Duitsland (waar de handel ongeveer gelijke tred hield met de onze) en België worden loslopende brulkikkers aangetroffen, al zijn gegevens over voortplanting nog niet voorhanden. Kennelijk ontsnapt het dier nogal eens en waren de omstandigheden in elk geval in Italië goed genoeg om een reproductieve populatie te laten ontstaan.

Ook in Nederland ontsnapt er vermoedelijk menig brulkikker, zowel bij handelaren als uit tuinen van particulieren. De ontsnapping uit de vijvers van particulieren zou vooral door voedselgebrek kunnen zijn ingegeven: veel klanten (maar ook veel detail-

listen overigens) weten niet dat de kikker (ook als larve) niet voldoende heeft aan insecten alleen, met als gevolg dat dieren of sterven of de tuin verlaten om elders voedsel te gaan zoeken.

Een aantal groothandelaren heeft gemeld dat er exemplaren (via afvoerkanalen) uit het bedrijf ontsnapt zijn. Ging het in de buurt van Montfoort nog om enkele honderden, in de polders bij Hardinxveld-Giessendam betrof het zelfs enkele duizenden! Verder zijn er brulkikkers gesignaleerd rond Amsterdam, Apeldoorn en Amersfoort, in het Oosten en de zuidelijke provincies. Hoe het hen vergaat is niet bekend.

Deskundigen zijn van mening dat de soort zeker in staat is de Nederlandse winter door te komen. Inmiddels is ook bewezen dat de larven in ons klimaat metamorfoser. Aangezien de brulkikker in Amerika ook vlakbij onze breedtegraad gekweekt wordt, zal het doorstaan van de zomer op zich geen probleem vormen. Als extra bewijs valt aan te voeren dat een handvol particulieren reeds vijf jaar of meer in het bezit is van een brulkikker in hun tuin.

Dat er tot nog toe geen succesvolle voortplantingspogingen zijn geconstateerd is maar een betrekkelijk gegeven. Aangezien de handel vooral na 1987 opbloeide en het twee (tot soms drie) jaar kan duren eer een brulkikkerlarve zich tot adult heeft ontwikkeld, zouden de eerste nakomelingen pas de afgelopen zomer in grote getalen geboren kunnen zijn. De kans dat een aantal daarvan ook kan opgroeien is zeker aanwezig. Van een groot potentieel aan natuurlijke vijanden zal, zo is in het rapport te lezen, in ons land voorlopig geen sprake zijn: zolang zij nog niet volwassen zijn zullen ze mogelijk eerst te duchten hebben van de predatoren van kikkervisjes (libelle-, waterkeverlarven en salamanders) en later van reigers, maar eenmaal volwassen (dan zijn ze 15 tot 25 cm lang) zal vermoedelijk niets ze meer in de weg staan.

Vergeten discussie

Hoewel de aandacht zich vooral richt op de kansen voor voortplanting en vestiging

'Op het menu van de brulkikker staat alles wat niet te groot is om door te slikken, zelfs jonge muskusratten'.

foto: Rijksinstituut voor Natuurbeheer

wordt er in het rapport ook een stukje 'vergeten' discussie aangeroerd. Terecht wordt erop gewezen dat ontsnapte of uitgezette brulkikkers ook los van de mogelijke voortplanting en vestiging problemen kunnen geven. De brulkikker is een pure opportunist waar het zijn voedselkeuze betreft: insecten, spinnen, muizen, kleine vissen, slangen, kleine vogels, salamanders, andere kikkersoorten en zelfs jonge muskusratten gaan bij hem naar binnen. Aangezien veel inheemse invertebraten het toch al zwaar te verduren hebben, zou een lokaal nadrukkelijk aanwezigheid van brulkikkers plaatselijk onherstelbare schade aan de fauna kunnen toebrengen.

Weinig ruimte voor twijfel

Op grond van bovenstaande zaken is er in de ogen van de overheid en de natuurbescherming weinig ruimte voor twijfel dat ons land in principe mogelijkheden biedt voor de brulkikker om zich permanent te vestigen. Het is een trieste zaak dat handelaren deze gevaren niet willen zien. Maar over één ding ben ik laaiend: dat het wettelijk kader nog steeds ontbreekt, ondanks de Conventie van Bonn en Bern, de Benelux-overeenkomst en de EG-Vogelrichtlijn. Dat kan toch alleen maar aan het ministerie liggen? Op 29 juni jl. heeft de Natuurbeschermingsraad er weer op aangedrongen de wet snel aan te passen opdat een verbod op de handel in exoten nog vóór de nieuwe Flora- en Faunawet rond zal zijn. Laten we hopen dat het ministerievoor de druk zal bezwijken. *

Literatuur

Fauna Inlichtingen Centrale: *Handel in en verspreiding van de 'brulkikker'*. Fauna Inlichtingen Bulletin, Signaalverslag no.1, 1990.

Huisvesting van huisdieren in hoge mate bepalend voor schade

Loslopend pluimvee heeft meest van roofdieren te duchten

Schade door vossen aan huisdieren van particulieren was een van de belangrijke onderwerpen in de discussies over het gewenste beheer van vossen in Nederland, met name in de duinen. Gebrek aan systematische gegevens over dergelijke schade maakte het echter niet mogelijk om het vossenbeheer mede hierop af te stemmen. Om dit hiaat op te vullen heeft Milieubiologie Leiden in opdracht van de Directie Natuur, Milieu en Faunabeheer van het Ministerie van Landbouw en Visserij in een uitgebreid enquête-onderzoek uitgevoerd naar de schade door vossen en andere roofdieren aan huisdieren van particulieren.

T.J. Verstrael, G.J. de Bruijn
en W.J. ter Keurs

Op de Veluwe wordt 41% van de schade aan kippen toegeschreven aan vossen, in de duinen 86%.
foto: Johan de Meester

Speciale aandacht voor vos

In dit onderzoek stonden de aard en omvang van deze schade én de subjectieve beleving van geleden schade centraal. Omdat het onderzoek is uitgevoerd naar aanleiding van de voortdurende discussies over het gewenste vossenbeheer in Nederland, is aan de rol van deze predator speciale aandacht besteed.

Bij de opzet van het onderzoek is aangenomen dat het optreden van schade aan huisdieren vooral onder invloed staat van de aan- of afwezigheid van vossen in een nabijgelegen gebied. Daarnaast kan ook het tijdstip waarop de vos in een gebied verscheen, een rol spelen, omdat huisdierbezitters in gebieden waar reeds lang vossen voorkomen, maatregelen kunnen hebben genomen om schade te voorkomen. Daarom zijn 4 onderzoeksgebieden geselecteerd die onderling verschilden in deze twee factoren:

- Veluwe (reeds lang vossen aanwezig);
- duinen van Noord- en Zuid-Holland (sinds 1968 weer vossen aanwezig);
- zandgronden van westelijk Noord-Brabant (geen vossen aanwezig; aanwezigheid andere predatoren als op de Veluwe);
- duinen van Voorne-Putten, Goeree-Overflakkee, Schouwen-Duiveland en Walcheren (geen vossen aanwezig; aanwezigheid andere predatoren als in de duinen van Noord- en Zuid-Holland).

In deze gebieden zijn in eerste instantie 8.013 korte enquêtes verspreid in woonwijken met vrijstaande bebouwing, grenzend aan natuurgebieden waar roofdieren voorkomen. Deze enquêtes waren opgezet om mensen op te sporen die hun huisdieren buitenshuis hielden en daardoor schade door roofdieren zouden kunnen oplopen. Aan die mensen werd gevraagd om mee te werken aan een uitgebreide enquête waarin vragen over schade aan de huisdieren waren





opgenomen. Van de 1.183 respondenten die zich hiertoe bereid verklaarden, vulden er uiteindelijk 760 hun enquêtes in op een voor nadere analyse bruikbare wijze.

Konijnen, kippen en sierpluimvee

Schade door roofdieren bleek gedurende de 2 jaar waarvan gegevens waren gevraagd (1984 en 1985) vooral voor te komen bij konijnen (3,6% van de respondenten had schade gehad), kippen (9,6%) en sierpluimvee¹) (13,4%). Bij de overige huisdiersoorten (katten, honden, schapen, geiten en cavia's) was de schade minimaal.

Op de Veluwe en in de duinen werd de geleden schade door de respondenten voor het grootste deel aan de vos toegeschreven (voor konijnen, kippen en sierpluimvee respectievelijk 34,1%, 63,5% en 84,3%). In gebieden zonder vossen werd 2 à 5 maal zoveel schade door andere roofdieren gemeld dan in gebieden waar wél vossen voorkamen.

Tussen de duinen en de Veluwe was een significant verschil aantoonbaar in de schade door roofdieren aan het sierpluimvee; in de duinen werd meer dan tweemaal zoveel schade aan deze vogels gemeld. De schade door roofdieren aan konijnen en

In de de duinen lopen kippen en sierpluimvee veel vaker los rond dan op de Veluwe, met als gevolg meer schade.

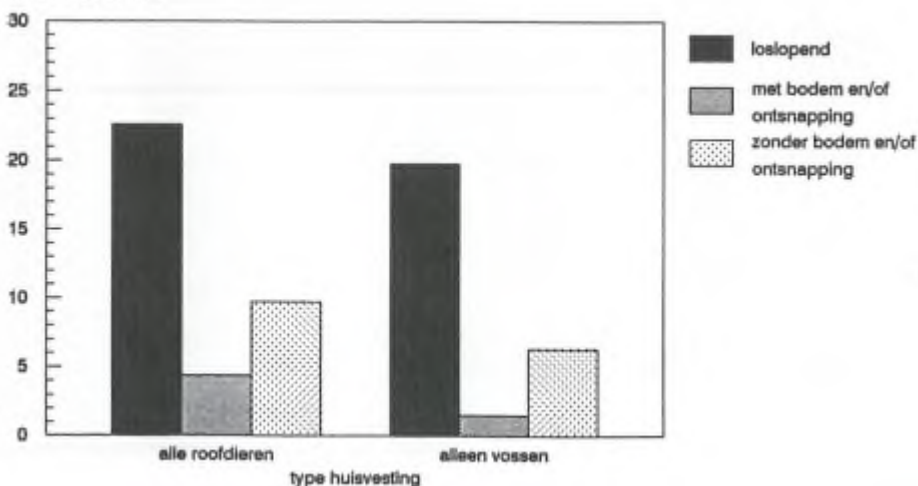
foto: Fred Hess

kippen lag in beide regio's in dezelfde orde van grootte. In de duinen werd bovendien vrijwel alle schade aan de kippen door de respondenten aan vossen toegeschreven; op de Veluwe werd de vos voor 40% van de kippenschade verantwoordelijk gesteld.

Schade aan konijnen berust op toeval

Voordat met een zinvolle analyse van verklarende factoren kon worden begonnen moest eerst worden nagegaan of zó weinig schade aan huisdieren optrad dat alleen toeval reeds de verklaring kon zijn (met andere woorden, het buitenshuis houden van huisdieren brengt op zich al een kans op verdwijnen van dieren met zich mee, ongeacht de oorzaak van dat verdwijnen). De opgegeven schade aan konijnen bleek inderdaad al uit toeval te kunnen worden verklaard zodat geen nadere analyses met deze groep huisdieren zijn uitgevoerd.

percentage schade



Huisvesting van een huisdier heeft grote invloed op de kans op schade: wanneer kippen loslopen is de kans op schade 5 tot 10 keer groter dan wanneer kippen in een deugdelijk hok zitten.

Schrikdraad rond een sierpluimvee-verzameling

foto: Theo Verstrael

Schade door roofdieren aan kippen en sierpluimvee kan door verscheidene factoren worden beïnvloed, zoals het seizoen (in perioden met een grote voedselbehoefte van vossen grotere kans op schade), de bereikbaarheid van de huisdieren voor roofdieren (is er bijvoorbeeld een afrastering, zijn er loslopende honden) en de aantrekkingskracht van de huisdieren (zijn er bijvoorbeeld nog andere, voor roofdieren aantrekkelijke voedselbronnen -zoals kattevoedsel- bij de huisdieren aanwezig). Met al die factoren bleek de opgegeven schade echter niet samen te hangen.

Huisvesting

De huisvesting van de huisdieren gedurende de nacht (wanneer de meeste roofdieren, waaronder vossen, actief zijn) bleek wel van grote invloed te zijn. Dat is uiteraard ook niet zo verwonderlijk. Wanneer de kippen of het sierpluimvee 's nachts losliepen was de schade door roofdieren per seizoen het grootst (kans op schade per seizoen resp. 23% en 26%). Ook in een huisvesting waarin roofdieren kunnen binnendringen en de huisdieren vervolgens niet of nauwelijks kunnen ontsnappen (bijvoorbeeld een niet afgesloten hok of een afgesloten hok zonder bodem) was de schade door roofdieren per seizoen aanzienlijk (bij kippen 10%, bij sierpluimvee 6%). De schade door roofdieren was per seizoen het minst in een huisvesting waarin roofdieren slechts met moeite kunnen binnendringen én waaruit de huisdieren kunnen ontsnappen (bijvoorbeeld een open ren) of waarin de roofdieren niet kunnen binnendringen (bijvoorbeeld een afgesloten hok met bodem) (bij kippen 4%, bij sierpluimvee 6%).

De grotere schade aan kippen en sierpluimvee in de duinen ten opzichte van de Veluwe kon worden verklaard uit een verschil in huisvesting van de huisdieren tussen de regio's: in de duinen werden kippen en sierpluimvee significant vaker 's nachts loslopend gehouden en minder vaak in een huisvesting met ontsnapingsmogelijkheden voor de huisdieren of met een bodem. De mensen zijn daar kennelijk nog niet aan vossen gewend.

Ook in de gebieden zonder vossen werden de huisdieren veel vaker 's nachts los rond het huis gehouden. De per seizoen veel grotere schade in die gebieden door andere roofdieren dan vossen aan kippen en sierpluimvee kan hieruit worden verklaard.

De hiervoor genoemde 3 typen huisvesting verschilden ook in het aantal huisdieren dat per schadegeval werd gedood of meegenomen door roofdieren. Van de loslopende kippen werd steeds een vast percentage ($45,3\% \pm 14,3$) gedood of meegenomen. Het aantal slachtoffers onder loslopend sierpluimvee varieerde veel sterker ($48,7\% \pm 34,0$), waarschijnlijk omdat onder deze groep vogels grotere verschillen be-

staan in wendbaarheid dan bij kippen. In een huisvesting waarin roofdieren wel kunnen binnendringen maar de huisdieren niet of nauwelijks kunnen ontsnappen, vielen uiteraard relatief de meeste slachtoffers, vooral onder het sierpluimvee.

Beleving van de schade

Gesteld voor de vraag of ze de geleden schade 'vervelend' of 'jammer' vonden, antwoordde ruim 73% van de kippenhouders dat ze de geleden schade 'vervelend' vonden. Bij de houders van sierpluimvee was dit ruim 88%. Dat was niet onverwacht omdat aan sierpluimvee al gauw meer waarde wordt gehecht. Naarmate meer vogels waren verdwenen of gedood werd de geleden schade significant vaker 'vervelend' gevonden, vooral vanwege de aantasting van de individuele vrijheid om huisdieren los te laten lopen en vanwege de gehechtheid aan de vogels.

Slechts een gering deel van de gedupeerden (22% van de kippenhouders, 8% van de houders van sierpluimvee) was bereid enige schade aan de huisdieren te accepteren, variërend van f 20,- tot f 200,- per jaar. De bereidheid om maatregelen te nemen om de kans op schade te verminderen was groter (31% van de kippenhouders, 11% van de houders van sierpluimvee), variërend van f 10,- tot f 7.500,- per jaar.

Op de Veluwe werd de geleden schade door gedupeerde kippenhouders significant minder vaak 'vervelend' gevonden (61%) dan in de duinen (90%). Ook de bereidheid om schade te accepteren was op de Veluwe groter (resp. 27% en 15%, n.s.) terwijl in de duinen de bereidheid om maatregelen te nemen groter was (resp. 23% en 42%, n.s.). Het heeft er alle schijn van dat de vos voor de kippenhouders op de Veluwe een "ingecalculeerd risico" is. De subjectieve beleving van geleden schade aan sierpluimvee

was in beide regio's gelijk: 86% van de gedupeerden op de Veluwe vond de schade 'vervelend' tegen 91% in de duinen. De huisvesting van de huisdieren speelde weliswaar een belangrijke rol in de subjectieve beleving van geleden schade, maar de verwachting dat mensen met een schadegevoelige huisvesting meer bereid zouden zijn om schade te accepteren of maatregelen te nemen, werd niet door de resultaten bevestigd. Daaraan zal een zekere koppigheid niet geheel vreemd zijn.

Jacht

Respondenten vonden de schade aan hun huisdieren niet minder vervelend als ze dachten dat er bij hen in de omgeving op vossen werd gejaagd. De veronderstelling dat "er wat aan gedaan wordt", stelt hen kennelijk niet gerust. Wél koos 72% van de respondenten mét schade aan hun huisdieren voor een lager aantal vossen in hun omgeving, vooral in de duinen (79%). Mensen zonder schade aan hun huisdieren vonden voornamelijk (47%) dat het huidige aantal vossen op peil kon blijven. Van alle respondenten vond 34% schade aan huisdieren een belangrijke reden om het aantal vossen in hun omgeving te verminderen. Ook hierbij was het percentage in de duinen significant hoger (43%) dan op de Veluwe (28%). Gedupeerden vonden de schade aan huisdieren een belangrijker reden (53%) dan mensen zonder schade (28%).

1) Hiertoe worden kalkoenen, eenden, ganzen, fazanten en pauwen gerekend.

Literatuur

Verstrael, T.J., G.J. de Bruijn en W.J. ter Keurs: *Schade door vossen en andere roofdieren aan huisdieren*. Leiden, 1990. Rapport Milieubiologie Leiden, Postbus 9516, 2300 Leiden.



Rasterjacht Middachten naar hoogste bidder

Het is nog steeds behelpen op de Veluwe: rasters en jacht beperken de mogelijkheden. Meestal gaan zij hand in hand, maar in Middachten werd door jagers zelf in een ordinaire ruzie een hek gesloopt. Tijdens de rechtszaak die volgde werd in een onbewaakt ogenblik de schuld hiervoor SKF in de schoenen geschoven. En hoe graag we dat hek ook zien verdwijnen, dat ging ons toch wel iets te ver. SKF eiste een rectificatie!

Pauline de Jong

Op papier lijkt de Veluwe één groot aaneengesloten natuurgebied. Maar door wegen, spoorlijnen, rasters en wildroosters is het verdeeld in vele kleine van elkaar geïsoleerde terreinen. De rijksoverheid streeft naar Grote Eenheden Natuur. Om een betere uitwisseling tussen de verschillende populaties 'grofwild' (d.w.z. herten, wilde zwijnen, moeflons en reeën) mogelijk te maken zijn er o.a. twee cerviducten over de A 50 aangelegd. De overheid streeft er ook naar zoveel mogelijk rasters en wildroosters te verwijderen. Het is noodzakelijk voor het behoud van gezonde populaties dat er onderlinge uitwisseling plaats kan vinden van genetisch materiaal om inteelt te voorkomen. Rond staatswildreservaten kan het rijk zelf bepalen of er wel of geen hekken geplaatst worden. Het probleem is dat er op de Veluwe zeer veel terreinen particulier eigendom zijn. In dergelijke gevallen heeft de overheid geen wettelijke middelen inrasteren te verhinderen. Veel jachtrechthouders zijn juist geneigd rasters rond hun hele jachtgebied te plaatsen. Zo hebben ze de wildstand in eigen hand. Ze kunnen zelf bepalen hoeveel ze bijvoederen en kunnen zo zelf het overschot aan 'eigen' wild schieten. Hieruit blijkt duidelijk dat jagers niet tot doel hebben de aanwezige fauna te beschermen en in stand te houden. Met name grofwildjagers hebben belang bij een beperkte mobiliteit van het wild, omdat dit hun trefkans verhoogt.

Buitensporige bedragen

De grofwildjacht op de Veluwe is voorbehouden aan een zeer elitaire club. Bij het verpachten van het jachtrecht gaat het om buitensporig hoge bedragen. Doordat er zoveel geld mee gemoeid is kunnen optredende ruzies sterk escaleren. Vaak worden ze onderling opgelost en soms kan het zeer definitief worden geregeld b.v. door een 'jachtongeval'. Een enkele keer echter daagt de ene partij de andere voor de rechter. Eén zo'n rechtzaak, die ook in de pers veel aandacht heeft gekregen, wil ik hierna beschrijven. In deze zaak komt in eerste instantie de problematiek rond het plaatsen van rasters naar voren. Tevens blijkt hieruit over welke astronomische bedragen het gaat bij de grofwildjacht. Ook blijkt uit de argumentatie van beide partijen hoe hoog de waarde van de natuur wordt geacht en in hoeverre jagers begaan zijn met hun jachtgebied. Tenslotte komt hierin duide-

Opzeggen van het pachtcontract resulteerde in een omgezaagde hoogzit.

foto: R.F.B. Lardinois



Nadat het hekwerk door de vorige jagers was gesloopt, werd een nieuw hek geplaatst door de nieuwe jachtpachter. Kosten ca. f 50.000.
foto: R.F.B. Lardinois



lijk tot uiting dat men er in jagerskringen nog altijd op uit is de naam van Kritisch Faunabeheer in een kwaad daglicht te stellen.

Raster

De zaak begon eigenlijk al in 1984 toen jachtpachter Melchers op het landgoed Middachten, nabij Arnhem, een varkens-raster plaatste ter waarde van f 50.000. De populatie wilde zwijnen op het landgoed werd op deze manier geïsoleerd van de populatie in het aangrenzende gebied van Natuurmonumenten. SKF protesteerde hiertegen bij de Vereniging Wild-beheer Veluwe. De stichting sprak in een brief de vrees uit dat het raster vooral was bedoeld om de jachtactiviteit te maximaliseren. Deze Vereniging antwoordde dat zij het ook als een ongewenste ontwikkeling beschouwde en dat ze er met Melchers over zou spreken. Melchers motiveerde de plaatsing van het hek met de mededeling dat er in de omgeving varkenspest was geconstateerd en dat hij zo zijn eigen zwijnen hiertegen wilde beschermen. Het raster was ook zodanig selectief dat herten en reeën er vrij makkelijk overheen konden springen, aldus Melchers. Hiermee was op dat moment de zaak afgedaan.

Begin 1989 deed zich een interessante ontwikkeling voor. Het dure raster dat Melchers als jachtpachter had laten neerzetten werd door hem zelf neergehaald. Onmiddellijk reageerde SKF hierop in een telex aan de eigenaar van het landgoed graaf zu Ortenburg en aan de minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij om te vragen geen toestemming te geven het hek te herplaatsen. De aanwezigheid ervan was al in strijd met het overheidsbeleid dus nu het weg was gehaald moest de situatie zo blijven. Het eerder aangevoerde motief van dreigende varkenspest ging deze keer niet op.

Het raster werd echter door de nieuwe pachter al snel herplaatst. De minister zei dat hij geen wettelijke middelen had het tegen te houden. De reden van Melchers zijn hek te slopen was dat hij niet opnieuw het jachtrecht kreeg nadat de eerste zes jaar waren verlopen, hoewel hij stelde dat hij hier wel mondeling een toezegging voor had gekregen. De eigenaar ontkende dit en wilde het recht aan een ander verhuren. Hierbij speelde geld een grote rol, want Melchers had het gebied van 1000 ha steeds voor f 65.000 per jaar gehuurd. Graaf zu Ortenburg kon er nu echter f 120.000 per jaar voor krijgen! Melchers stelde dat hij al die jaren het



wild had onderhouden en dat het zeer onterecht was dat nu een ander hiervan zou 'oogsten'. Om dit te voorkomen haalde hij nog liever zijn eigen hek weg. 'Ik heb het bed voor een ander opge-maakt', aldus de verbitterde Melchers.

Elders jagen

Melchers spande een kort geding aan tegen de graaf. Hierin eiste hij dat hij het jachtrecht voor de volgende zes jaar als-nog zou krijgen en... tegen de oude prijs. Tijdens het kort geding kwam naar voren hoe 'dierbaar' het landgoed voor Melchers was. Volgens een getuigeverklaring zou hij namelijk bedreigd hebben het hele afschotquotum vol te schieten met de intentie het veld kapot te maken. Het enige dat telt is dus de oogst hetgeen meer doet denken aan veeteelt dan aan natuurbeheer. Overigens is er toch iets vreemds aan de hand met de varkens op het landgoed Middachten. Er worden nooit telgegevens van zowel de totale aantallen als van het afschot verstrekt terwijl deze door de omringende jachtgebieden wel worden gegeven. Door de advocaat van de graaf werd terloops

vergoelkend gezegd dat Melchers ruimschoots mogelijkheden heeft om in Nederland en elders te jagen! Dit weersprekt het argument van jagers dat zij altijd een zeer uitgebreide kennis van hun jachtveld hebben en dat de binding met hun 'eigen' veld groot is. Ze voeren dit aan om te verdedigen dat hun bijdrage vrijwel onmisbaar is voor een goed natuur- en faunabeheer.

Misbruik

Tijdens het kort geding van 4 april 1990 werd opeens de naam van SKF door de



Rectificatie in De Gelderlander

advocaat van graaf zu Ortenburg misbruikt. Mr. Geene, die ook vaak optreedt als advocaat van de Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging, beschuldigde in zijn pleitnotitie Kritisch Faunabeheer ervan dat zij een raster op het landgoed had beschadigd. (Ik citeer: 'Kort samengevat kan evenwel worden gesteld dat eiser (Melchers) over alles wat hij maar zou kunnen verzinnen klachten begon te uiten, personen begon te beschuldigen... hetgeen zelfs aanleiding is geweest voor de Stichting Kritisch Faunabeheer om tegen het landgoed en derhalve tegen de belangen van gedaagde (graaf) actie te ondernemen door beschadiging van een wildraster'). Daags na het kort geding werd deze beschuldiging aan het adres van SKF door De Gelderlander overgenomen. Voor SKF was toen de maat vol. Mr. Geene die vaker als verdediger van de KNJV is opgetreden heeft reeds verschillende malen eerder allerlei insinuerende opmerkingen gemaakt. Hij probeert stelselmatig de stichting in een kwaad daglicht te stellen door te suggereren dat zij een gewelddadige, schreeuwelijke groep relschoppers is met als doel het dwars zitten van anderen hetgeen in de meeste gevallen toevallig jagers zijn. SKF heeft vervolgens d.d. 1 mei via haar advocate een brief aan mr. Geene laten uitgaan. Hierin wordt hij beschuldigd van een onrechtmatige handelwijze en gesommeerd binnen twee weken een rectificatie in De Gelderlander te laten plaatsen en het bewijs ervan naar SKF te zenden. Op 5 mei staat er in De Gelderlander terloops in een artikel vermeld dat de actie ten onrechte aan SKF werd toegeschreven en het is dit artikel dat Geene aan de advocate toestuurde. In dezelfde krant stond echter ook een officiële rectificatie vermeld afkomstig van het landgoed Middachten. Hierin wordt gesteld dat er een communicatiefout is opgetreden tussen haar en mr. Geene.

'Namens cliënt'

Bij het artikel stuurde Geene ook een geërgerde brief. Hierin geeft hij toe dat het niet om SKF ging maar dat het Dierenbevrijdingsfront verantwoordelijk was voor de beschadiging. Hij wijst vervolgens elke beschuldiging aan zijn eigen adres van de hand door te zeggen dat hij optrad voor een cliënt. Hij sprak dus steeds namens zijn cliënt en hem is geen verwijt te maken. Onze advocate reageerde hierop door erop te wijzen dat dit niet de eerste keer is dat Geene SKF ten onrechte van iets beschuldigde en dat hij het ook niet deed terwijl hij duidelijk zijn cliënt aanhaalde. Zij constateerde verder dat er inderdaad een bericht met een rectificerende strekking was geplaatst en zij deelde mee dat de stichting bereid is de zaak als beëindigd te beschouwen. SKF heeft hiermee aangetoond dat zij onterechte beschuldigingen niet over haar kant laat gaan. Zij is een respectabele stichting die op legale wijze streeft naar een principieel doel. Moge dit artikel een ieder ervan weerhouden op dergelijke onzorgvuldige wijze om te gaan met onze goede naam!

KORT NIEUWS

Verplichte alternatieven voor loodhagel



foto: Jacques van der Neut

Het wordt nog wel 'ns wat met Nederland! Het ziet er naar uit dat loodvervuiling door jacht niet langer wordt gepikt. Zelfs de Jachtraad adviseert positief over het beleidsvoornemen van de minister inzake het gebruik van ijzerhagelpatronen voor jachtdoeleinden. De Jachtraad is unaniem van mening dat verantwoorde alternatieven voor het gebruik van loodhagel verplicht dienen te worden gesteld. Ook pleit zij ervoor dat de vervanging van loodhagel op EG-niveau wordt aangekaart, om ook in Europees verband te kunnen komen tot een intensievere aanpak. Zou de Jachtraad dan toch verstandig worden op haar oude dag?

Dat nieuwe loodvervuiling door jacht

een halt wordt toegeroepen (helaas blijven we nog met de oude zitten!), doet ons genoegen! We hebben immers al jaren geprotesteerd tegen de loodvervuiling door hagel, en vele andere natuur- en milieuorganisaties met ons. Helaas komt de voorgestelde oplossing niet helemaal tegemoet aan onze wensen. Door het schieten nog wel door te laten gaan is slechts één van de kwalijke aspecten van de jacht aangepakt. Nu nog officiële erkenning en aanpak van de rest van de kwalijke gevolgen van de jacht: verstoring, onnodig dierenleed, onnatuurlijke populatieopbouw, willekeurige bevoordaan wel benadeling van soorten, geluidsoverlast, noem maar op... En dan is toch de simpelste oplossing: afschaffing van de jacht!

JE



Grendelende eenden kunnen loodhagel binnen krijgen, foto: Pieter Eibers

Meer over de SBNL



foto: Fred Hess

Een journalist van het Nieuwsblad van het Noorden kreeg het even benauwd toen zijn krant met een kort geding werd bedreigd omdat hij de Stichting Behoud Natuur en Leefmilieu (SBNL) voor een jagersclub had uitgemaakt. Het is duidelijk dat de arrogantie onder

jagend Nederland weer ouderwets brutale vormen aanneemt, daarom even de feiten op een rijtje:

Geestelijk vader van de SBNL is de heer H.J.E. van Beuningen, ex-voorzitter van de KNJV. De stichting, opgericht in 1979, heette aanvankelijk 'Stichting

Jacht, Natuur, Leefmilieu'. Bij statutenwijziging in 1981 schrapt men de term jacht. Uit stukken in het blad 'de Nederlandse Jager' blijkt dat er regelmatig sommen geld van de KNJV naar deze stichting gaan. Deze club wil terreinen verwerven met het doel om aan te tonen dat jacht en natuurbeheer één zijn. Jacht wordt voorgesteld als oogsten uit een overvloed, vergelijkbaar met bosbouw of visserij. Niet uitgesloten is dat soms gebieden worden beheerd als rustgebied voor het wild, dus niet om er (vaak) te jagen, maar om te zorgen dat dit ergens anders met nog meer succes wel kan gebeuren. Dat eerstgenoemde aspect wordt dan publicitair breed uitgemeten, het tweede uiteraard niet.

Statutair kunnen de statuten van de SBNL alleen met goedkeuring van de KNJV worden veranderd en ook de benoeming van de SBNL-voorzitter is hiervan afhankelijk. Van de 11 bestuursleden van de SBNL tussen 1987 en 1989 is van 8 leden met zekerheid bekend dat ze ofwel actief aan jacht deelnemen ofwel actief betrokken (geweest zijn) bij de KNJV. Hetzelfde geldt voor de redactie van het (fraai uitgevoerde) tijdschrift 'inzicht in Natuur'.

Het is duidelijk dat de SBNL uit jagers bestaat en taalkundig gezien dus een jagersclub genoemd kan worden. Hoe het juridisch zit maakt de rechter uit.

HdN

KANSSEN VOOR ZEEHOND IN DE OOSTERSCHELDE

In de jaren zeventig was de zeehond zo goed als uitgeroeid in de Zeeuwse delta. In de tachtiger jaren doken echter steeds vaker zwervende exemplaren in de Oosterschelde op. Dat gaf de burger weer moed. Zoveel moed zelfs, dat in 1988 het project 'zeehonden in de Zeeuwse wateren' werd gestart. In dit gezamenlijke project van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Rijkswaterstaat Zeeland en de provincie Zeeland stond voorlichting voorop. Er zijn momenteel zo'n vijftien zeehonden in de Oosterschelde. Wil een blijvende vestiging in de delta slagen, dan zullen andere belangen - met name de beroepsvisserij en de waterrecreatie - een stap terug moeten doen. Zeehonden zijn namelijk zeer gevoelig voor rustverstoringen. Het zijn schuwe dieren, die vaak al vluchten als een wandelaar tot op een kilometer afstand nadert. Op het eerste gezicht geeft de komst van de zeehond dus een belangentegenstelling in de delta.

Op een studiedag die in 1988 in het kader van het zeehondenproject werd georganiseerd bleek dat wel mee te vallen. Een vertegenwoordiger van de beroepsvisserij zag wel wat in beheersovereenkomsten met het Ministerie en een spreker van de ANWB had er vertrouwen in dat met een goede zonering zeehonden en recreanten uit elkaar te houden zijn. 'De meest

foto: M. de Wind



geschikte locaties voor de zeehond zijn immers de droogvallende, ondiepe delen van de delta die juist minder aardig zijn voor de waterrecreant. Daarbij vinden recreanten zeehonden leuk en moet met voorlichting veel te bereiken zijn.'

Een onderbouwing van die zoneringsgedachte werd onlangs, ook in het kader van het Zeehondenproject, geleverd door het Rijksinstituut voor Natuurbeheer (RIN). In 1989 volgden medewerkers van dit instituut met behulp van radiozenders een vijftal zeehonden dat in de Oosterschelde was uitgezet. Men concludeerde dat het zinvol is om zeehonden uit te zetten om zo de lokale populatie te versterken. De uitgezette zeehonden vertoonden een snelle en goede aanpassing aan het leven in de Oosterschelde. Binnen twee weken gedroegen ze zich als hun wilde

soortgenoten, met wie ze ook contact zochten en al snel optrokken. Het RIN concludeerde echter ook dat het huidige Oosterscheldemilieu in feite

ongeschikt is voor een levensvatbare zeehondenpopulatie. Dit vanwege het grote aantal verstoringen door vooral motorboten. De onderzoekers adviseren om delen van het Oosterscheldegebied te vrijwaren van menselijke verstoringen. Het gaat hierbij om de Oliegeul en de Vondelingenplaat. Als rond die gebieden succesvolle zoneringen kunnen worden ingesteld, is in de Oosterschelde zowel plaats voor vissers en recreanten als zeehonden. Een gunstig toekomstperspectief dus, want inderdaad: de meeste recreanten vinden zeehonden leuk en zijn best voor rede vatbaar.

R. Daalder

Reijnders, P.J.H. c.s.: Verkennend onderzoek naar de mogelijkheden voor het terugzetten van gerevalideerde zeehonden in de Oosterschelde. RIN. Leersum, 1990. 36 pp.



Campagne "Nederland weer een Otterland"

Op 20 mei 1990 is de campagne "Nederland weer een Otterland" van start gegaan. De Stichting Otterstation Nederland vraagt in deze campagne de aandacht voor de terugkeer van de otter in Nederland. Door de grootschalige natuur- en milieu-aantasting is de otter begin 1989 uit Nederland verdwenen. De otter is een signaalsoort voor het zoetwater- en oevermilieu. Het uitsterven van de otter in ons land geeft dus aan dat het daarmee slecht gesteld is. Pas na voldoende milieuhervorming kan de otter weer uitgezet worden. Daarvoor is het noodzakelijk dat de waterkwaliteit drastisch verbeterd wordt, dat de oevers weer beplant worden met riet, struikgewas en bomen, dat de totale oppervlakte natuurgebied vergroot

wordt, dat er verbindingen tussen natuurgebieden komen en dat er tunnels en looppaden voor dieren onder de wegen en bruggen aangelegd worden. Ook zullen versturende invloeden van de recreatie tegengegaan moeten worden. Gelukkig is het bovenstaande al verwoord in diverse overheidsnota's, zoals het NMP-plus, de 3e Nota Waterhuishouding, Het Natuurbeleidsplan en het Herstelplan Leefgebieden Otter. In het kader van het laatste plan is al een voortvarend begin gemaakt met milieuhervorming en natuurontwikkeling. In de Oude Venen in Friesland zijn grote delen van het natuurgebied geïsoleerd van het vervuilde boezemwater, opdat de waterkwaliteit beter wordt. Er is

bovendien een nieuw moerasgebied gemaakt: een toekomstig luilekkerland voor de eerste otters van een Nederlandse populatie.

Indien deze ontwikkelingen ook in andere gebieden zo doorgaan, is het niet onwaarschijnlijk dat over 10 jaar de eerste otters in Friesland de vrijheid kunnen genieten. Aangezien vrijwel alle otterpopulaties in Europa bedreigd zijn is daarvoor echter eerst een fokcentrum nodig. En dat gaat er komen, gekoppeld aan een bezoekerscentrum in Leeuwarden, waar een groot publiek in aanraking zal komen met de otter en het zoetwatermilieu. Naast otters zullen de andere bewoners van het zoetwatermilieu eveneens te zien zijn, zowel boven als onder water. Milieu-educatie is in het centrum erg belangrijk. De kritische otter, milieusymbool van de jaren 90, vormt steeds de rode draad. Het huidige onderzoekscentrum zal op korte termijn naar Leeuwarden verhuizen. Nu is het nog gevestigd in Haren en wordt bewoond door twee otters: Adam en Liza. Sinds kort zitten zij bij elkaar met als resultaat hopelijk een nest jonge otters! Voor al deze activiteiten is al veel geld binnen en toegezegd, maar nog niet genoeg. Het komend jaar ondersteunt de VARA de geldinzamelingsactie van het Otterstation op radio en TV. Ook u kunt direct meehelpen door een gift over te maken op het aktiegironummer 1190 t.n.v. Stichting Otterstation Nederland. Donateur worden kan eveneens: daartoe maakt u minimaal f 15,- over op giro 1190 onder vermelding van "donatie". U ontvangt dan drie keer per jaar het donateursperiodiek "De Otterbode".

Meer informatie bij:
Stichting Otterstation Nederland
Stationsstraat 9
9711 AR Groningen
Tel: 050 - 120340

Ekstervangkooien

Het is wel gemakkelijk, soms, in de Tweede Kamer. Tweede Kamer-leden kunnen het de ministers soms zo lekker moeilijk maken. Lastige vragen stellen en zo. Ik mag dat altijd wel. Bovendien is het wat het natuurbeheer betreft vaak de enige weg om een goed beleid te bewerkstelligen. Zo ook de vragen over de ekstervangkooien van 28 juni jongstleden.

M. de Jong van het CDA wilde wel eens van de minister weten of dit jaar inderdaad al duizenden eksters zijn gevangen in zogenaamde 'eksterkastvallen', zoals de Vogelbescherming beweert. En of het hier gaat om een verboden vangmiddel in de zin van de Jachtwet? Of de kastval een verboden vangmiddel is in de zin van de EG-Vogelrichtlijn? En of Nederland door het Europese Hof op 15 maart van dit jaar veroordeeld is omdat

het gebruik van kastvallen in de Jachtwet niet expliciet wordt uitgesloten?

De minister antwoordde dat de schatting van de Vogelbescherming reëel leek. Ook moest hij bekennen dat de kastval volgens de Jachtwet inderdaad geoorloofd is voor onder meer de ekster, en dat hij daarvoor door het Europese Hof veroordeeld is. Een aardige afgang, dat zeker, maar nog was zijn lijdensweg niet ten einde.

De Jong vroeg hem of de Nederlandse regering in dezelfde zaak voor het Europese Hof heeft verklaard dat er op het Nederlandse grondgebied niet met kastvallen op wilde vogels wordt gejaagd. Ook dit kon de minister alleen maar bevestigen. De minister, die kennelijk de bui al voelde hangen, vulde zijn antwoord spontaan aan: hij zei dat pas recent duidelijk is geworden dat de vallen een zeer efficiënt

vangmiddel zijn voor het bemachtigen van eksters en dat ze zoveel worden gebruikt sinds 1989. Het betreffende verweerschrift dateerde naar zijn zeggen van januari 1988. Daar kwam hij dus toch weer goed van af.

Tot slot wilde M. de Jong nog horen op welke wijze Braks het huidige gebruik van de eksterkastvallen gaat beëindigen. Geen woorden meer, maar daden! Wel, dankzij het Hof wordt er gelukkig flink druk op de ketel gehouden: ter uitvoering van het arrest van het Hof (en vooruitlopend op de Flora- en Faunawet) is een wijziging van de Jachtwet in voorbereiding. Ik mag lijden dat de lieden die deze vallen menen te moeten gebruiken dan zwaar gestraft zullen worden.

JE

Eindredacteur gezocht

Door het vinden van een drukke baan heeft de huidige eindredactrice besloten haar taken voor Argus af te stoten. Het werd haar veel te druk! Dit betekent dat de redactie naarstig op zoek is naar een nieuwe eindredacteur of -trice. Een ieder wordt van harte uitgenodigd om te reageren!

Oproep!

De eindredactie is een hele leuke, maar ook wel een tijdrovende klus. Ik schat dat je zo'n 1 à 2 dagen per week nodig hebt om de zaken op je gemakje af te kunnen handelen. Maar boeiend en leerzaam is het: je zit dicht bij het vuur door de contacten met het bestuur, als je wilt kun je voor Argus symposia en persconferenties bijwonen, en je kunt natuurlijk het gezicht van Argus meebepalen!

Mocht dit je wat lijken, schroom dan niet even een briefje te sturen naar het redactie-adres met enige informatie over jezelf. En natuurlijk kun je bellen als je eerst nog meer informatie wilt. Redactie-adres: Josien Eulerink, Rivierforel 38, 2318 ME Leiden, tel. 071-225920.



foto: Walter Lentjes



foto: Walter Lentjes

Kansen voor zeehond in de Waddenzee

De ministerraad is op 29 juni accoord gegaan met het voorstel van de minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij om in samenwerking met Denemarken en West-Duitsland de zeehonden in de Waddenzee beter te beschermen. Men wil gunstiger voorwaarden scheppen voor de zeehondenpopulatie door een gemeenschappelijk beschermingsplan, coördinatie van onderzoeksprogramma's, terugdringing van de verontreiniging van de Noordzee en bewustmaking van het publiek van de noodzaak tot bescherming van de zeehonden. Dit staat in de Staatscourant van 2 juli jongstleden. In Nederland zouden reeds voldoende maatregelen getroffen zijn om aan bovenstaande verplichtingen te voldoen. Zo is bijvoorbeeld 60% van de Waddenzee als staatsnatuurmonument onder de Natuurbeschermingswet gebracht.

AGENDA ACHTERAF

Een kijkje in de keuken van het bestuur van SKF

4 juni. SKF zendt een brief naar de gemeenteraad van Amsterdam, waarin zij de Jacht op ree en konijn in de Amsterdamse Waterleidingduinen aankaart.

13 augustus. SKF wordt getipt over de activiteiten van de Stichting Behoud Natuur en Leefmilieu in de Dordtse Biesbosch, en besluit op onderzoek uit te gaan, u zult hier vast nog meer van horen!

21 augustus. Goede initiatieven dienen gesteund te worden! Om het overhandigen van handtekeningen tegen de jacht in Voornes Duin aan de inspecteur van Natuurmonumenten kracht bij te zetten, stuurt SKF een telegram aan de inspecteur.

22 augustus. Minister Kok wordt aangeschreven met het verzoek de fiscale status van de Stichting Behoud Natuur en Leefmilieu als een het algemeen nut beogende instantie te beëindigen.

begin september. Een kennis van een donateur wendt zich tot SKF in verband met de uit de hand lopende eendenjacht in de sloot bij zijn huis. De herenjagers zijn er meerdere keren per week aan het knallen, tot grote ergernis van hem en meer mensen in de buurt. Bestuurslid Rita Stockmann dient de mensen van advies.

ARGUS INTERNATIONAL

Levend aas 1

Groot was mijn verbazing toen ik in Noorwegen ontdekte dat daar het gebruik van levende aasvis sinds eind december 1974 verboden is (Dierenbeschermingswet, hoofdstuk III 14 punt 1). Voor veel jagers en vissers geldt Noorwegen als een soort Mekka. Plezierjacht en -visserij zijn er verre van controversieel. Het land heeft vanuit Nederlandse optiek een betrekkelijk achterlijke natuurbeschermingswetgeving. Pas in de 70-er jaren werden roofvogels en roofdieren enigszins bij wet beschermd. Dat nodigt niet uit om te roepen dit land in zijn wetgeving te volgen.

In Nederland is het echter nog steeds toegestaan om een visje aan een haak te rijgen en het te gebruiken als lokaas



om een grotere vis te bemachtigen. Het is een zeer bewuste vorm van dierenmishandeling. Niet iedere sportvisser vindt deze praktijken noodzakelijk. Er zijn genoeg alternatieven. Het wordt hoog tijd dat deze praktijken in Nederland verboden worden. Er is een voorbeeld (Noorwegen) waar geen enkele sportvisser om heen kan. Integendeel, velen gaan juist daar heen voor hun hobby.

Levend aas 2

De voornaamste reden bij de Noren voor hun verbod op levend aas is louter praktisch: het voorkomen van de verspreiding van visparasieten en gebiedsvreemde vis. Op dit moment is er een campagne gaande tegen de elrits. Dit is een klein, bruin gemarmerd visje van stromend water. In Nederland nota bene een soort die beschermd is krachtens de Natuurbeschermingswet. In Noorwegen verbreidt de vis zich steeds hoger stroomopwaarts van oost naar west en van noord naar zuid in het hoge noorden. De elrits wordt er beschouwd als een concurrent van de beekforel.

HdN

Musea

De Natuurbeschermingsraad vindt dat onderwerpen van natuur en milieu een vaste plaats moeten krijgen in musea. Dat is vooral van belang voor musea waar die relatie niet van nature aanwezig is: in historische, technische en volkenkundige musea. Dit schrijft zij in een zojuist uitgebracht advies aan de minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

'Terug van de jacht', onder dit motto probeert de Bijenkorf haar tassen te slijten. Het is niet te geloven, maar dit staat echt in haar folder van 5 september 1990. 'Geïnspireerd op de weitas ...', bla, bla. Een aantal pagina's daarvoor gaat het over een 'Parka met vossebont kraag'. Overal elders in de folder staat er 'kunstbont' bij, maar hier niet. Wat mij betreft mogen ze hun rotzooi houden.

JE

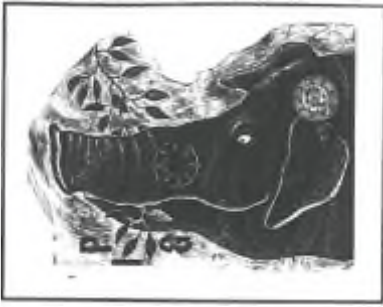
foto: Pieter Eibers



**Terug
van
de jacht**



Dieren kunst kalender 1991



Twaalf dierenbeschermingsonderwerpen samen in één kalender. Jacht, vivisectie, bio-industrie, genetische manipulatie, sportvisserij, circussen en nog veel meer onderwerpen zijn door een keur van Nederlandse illustratoren op een bijzondere manier afgebeeld in de Animal Support kalender 1991. Elke maand een dier in zijn natuurlijke omgeving met in de tekst korte uitleg over de reële situatie van de dieren. Een prachtig design zorgt ervoor dat u elke maand tegen een compleet andere kalender aan kijkt. Bovendien houdt u er 12 prachtige prenten aan over om in te lijsten.

Alle medewerkers aan de kalender hebben zich belangeloos en met plezier ingezet, zodat de opbrengst optimaal is. Door deze kalender te kopen steunt u tevens het werk van de Nederlandse dierenbeschermingsorganisaties. De full-color kalender (40 x 60 cm) kost f 27,50 en wordt in een stevig kartonnen doos bezorgd. Bestellen kan door een ingevulde eurocheque of girobetaalkaart te sturen naar: Animal Support, Plantage Middenlaan 72, 1018 DJ Amsterdam. U kunt ook direct het bedrag overmaken op giro: 3675578 t.n.v. Animal Support Kalender, Amsterdam.

Gedurende de maand november organiseert het Amsterdam Sonesta Hotel een expositie van alle originele werken in het Koepelcafé. U bent daarvoor van harte welkom.



POSTER INHEEMSE ROOFDIEREN

Deze schitterende 4-kleurenposter is uitgegeven door de SKF in samenwerking met de NCBR (België).

De opbrengst van de verkoop komt ten goede aan de roofdierbescherming.

Voor bestelling: zie meegehechte SKF-winkelfolder.



Stierenvechten aangepakt in Nederland

De Spaanse dierenbescherming maakt zich al jaren sterk voor afschaffing van het stierenvechten. En niet zonder succes. Het idee dat stierenvechten onlosmakelijk met de Spaanse volksaard is verbonden, werd gelogenstraft: 51% van de Spanjaarden zegt tegen het stierenvechten te zijn, terwijl slechts 18% zegt ervoor te zijn. In sommige provincies, bijvoorbeeld Catalonië, is maar liefst 95% er faliekant tegen. De arena's drijven dan ook voor een aanzienlijk deel op toeristen.

Daarom zocht de Spaanse dierenbescherming buitenlandse medestanders. Hun pleidooien vonden een willig oor bij een zekere Bob Mayer,

die 10 jaar lang in Spanje woonde en pas onlangs is teruggekeerd. Dit leidde ertoe dat op 7 juli jl. in Nederland het Comité Anti Stierenvechten werd opgericht. Het Comité, een samenwerkingsverband van de Nederlandse afdeling van de World Society for the Protection of Animals, de

**op de
zelfde lijn**

Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren en de Stichting Buitenlandse Asielen, wil deze martelindustrie doen instorten, onder meer door de toeristenstroom te laten opdrogen. Om dit te bereiken gaat het Comité de voorlichting verzorgen met behulp van een advertentiecampagne en informatiemateriaal. Daarnaast is een handtekeningenactie gestart om druk op Spaanse autoriteiten en Europarlementariërs uit te oefenen. Voor meer informatie kunt u terecht bij: Comité Anti Stierenvechten Postbus 757 3500 AT Utrecht. Giro6131211.

WAAROM JAGEN?

Twaalf argumenten tegen 't licht gehouden door Hugh Gallacher



foto: Fred Hess

Verander in jagersteksten het woord 'wild' of 'dier' door 'jager' en je hebt een fantastische satire moet Rudy Kousbroek gedacht hebben. Zijn stuk in het NRC Handelsblad (28-7-'89), getiteld 'het rode werk', was zo'n satire. Op onnavolgbare wijze toonde hij aan dat 'vooral wanneer geprobeerd wordt de jacht te verdedigen tegen haar belagers er teksten ontstaan van hemeltergende domheid, zodat je je soms afvraagt of ze geschreven zijn door een soort van vijfde kolonne met de bedoeling jagers onsterfelijk belachelijk te maken'. Hugh Gallacher koos een andere weg: misschien een wat minder gemakkelijke dan de parodiserende weg van Kousbroek, maar niet minder ontluisterend.

Gallacher behandelt in deze bundel van eerder in Argus verschenen artikelen een aantal argumentaties en redeneringen die men in het jagerskamp kan tegenkomen. Gallacher moet daartoe de jagers vaak het voordeel van de twijfel geven door hun 'teksten van hemeltergende domheid' (Kousbroek) zo sterk en intelligent mogelijk weer te geven als waren het heuse argumentaties. Dit is lang niet altijd mogelijk en elke lezer van de Nederlandse Jager weet dat. Toch kan met de nodige speurzin en een flinke dosis toegevendheid een aantal teksten worden ontwaard die iets van redeneringen bevatten. Gallacher vond er twaalf. Deze analyseert hij dan en bekijkt of ze logisch steekhoudend zijn of op andere wijze enigszins overtuigend. Dit zijn ze nooit en ook dat zal de kritische lezer van de Jager niet verbazen. Als het woord 'biotoopverbetering' onder de loep wordt genomen weten wij inmiddels wat we daaronder moeten verstaan: uiterst selectieve bevoordeling van een aantal buitsoorten, vaak ten nadele van andere soorten. Een argument waarin dit woord de centrale term vormt zal geen weldenkend mens dan ook overtuigen.

Een dergelijke nauwgezette aandacht voor het woordgebruik van jagers karakteriseert Gallachers aanpak in veel van zijn stukken. Wat vertaan we onder 'jachtinstinct' of onder het beginsel van 'wise use'? Dit laatste veronderstelt dat de mens op een duurzame en verstandige manier de natuurlijke hulpbronnen kan aanspreken om in zijn levensonderhoud te voorzien. Maar dan is duidelijk dat een beroep op het 'wise use'-beginsel in een land als Nederland volstrekt belachelijk is. Niemand leeft hier van de jacht. En dus zijn in het wild levende dieren geen natuurlijke hulpbronnen. De woorden 'overschot' en 'overvloed' zijn bovendien woorden die bedacht zijn door mensen (jagers). De natuur kent geen rente, geen overschotten. In de natuur telt elk exemplaar. Als van de acht jonge koolmezen er zes het voorjaar niet halen betekent dat geenszins dat ze overtoollig waren. Ze hebben gediend als voedsel, vervoermiddel van genetische diversiteit en hebben in het algemeen hun heilzame invloed op de kwaliteit van de populatie gehad. Ziekte en voedseltekort zijn natuurlijke regulatiemechanismen.

Al die argumenten die jacht proberen te verdedigen als unieke vorm van recreatie, als een oerinstinct, als maatschappelijk belang, als verdelger van dierenleed, als instandhouder van het natuurlijke evenwicht, als leverancier van onvolprezen wild, al die argumenten rammelen aan alle kanten en zijn niet steekhoudend. Dat ze voor naïeve buitenstaanders overtuigend kunnen zijn komt door het dubieuze gebruik

van dubbelzinnige termen als 'natuurlijk evenwicht', 'biotoopverbetering', 'natuurwet' en 'overvloed'. Het enige argument dat niet rechtstreeks van tafel wordt geveegd is het argument dat jacht schade kan beperken. Maar het argument dat jacht in bepaalde gevallen soelaas kan bieden om landbouwschade tegen te gaan kan nooit dienen om jacht in het algemeen te verdedigen. Bovendien, we weten allemaal hoe zeldzaam dergelijke gevallen zijn en hoe inefficiënt de jacht werkt: door jacht moeten ganzen extra gaan foerageren (wat meer schade oplevert), door jacht krijgen meer kraaien de kans, door jacht verspreidt het hondsdoelheid-virus zich sneller.

Aangezien de artikelen eerder in Argus verschenen zijn, ga ik er inhoudelijk niet verder op in. Eén van de opvallendste wijzigingen is het schema waarin de redeneringen gegoten zijn. In de artikelen in Argus was dat nog het premisse-conclusie schema. In de bundel is gekozen voor het schema argument-conclusie waarin het argument ondersteund kan worden door een rechtvaardiging. En op haar beurt kan de rechtvaardiging weer ondersteund worden door een rechtvaardiging (en zo in theorie tot in het oneindige). Dit schema is wat minder strak en doet wat meer recht aan de debat-vorm waarin argumenten hun rol spelen.

Gallacher merkt in zijn eerste hoofdstukje 'Waarom jagen?' op dat het hem er niet om te

doen is de voor- en tegenstanders van jacht bij elkaar te brengen. Die zullen het toch nooit met elkaar eens worden. Zijn kritische beschouwingen dienen eerder als bijdrage aan de openbare meningsvorming. Ik geloof dat hij hier volkomen gelijk in heeft. De regelrechte weg naar de tegenstander met als doel die te overtuigen lijkt sympathiek maar is een heilloze weg. Veel belangrijker is de publieke meningsvorming en de politiek te voeden met je ideeën, argumenten en wetenschappelijk materiaal. Gallacher doet dit in feite ook door te laten zien hoe slecht de argumenten van de andere deelnemer aan het publieke debat zijn. Gallacher heeft daarmee voor een novum gezorgd. Nog nooit eerder heeft iemand zich de moeite getroost om de (pseudo-) argumenten van de jagers eens op een rijtje te zetten en aan een kritische analyse te onderwerpen. Zowel voor de lezer van Argus, die de 'hemeltergende domheid' wel zag maar nog niet wist hoe die duidelijk te maken, als voor de anderen is dit een absolute must. Dit boekje verdient ruime, zeer ruime verspreiding. Koop er een stuk of vijf of tien en geef ze in het komend jaar weg op verjaardagen, moederdag, Sinterklaas en kerstfeest. Maar hou er zelf één en lees het grondig door. In gesprekken over de jacht kom je dan veel beter beslagen ten ijs.

Lodi Nauta

Gallacher, H.: *Waarom jagen? Twaalf argumenten tegen het licht gehouden*. 1990. Winkelprijs ca. f 21,-.

BOEK
BESPREKING

Tot 15 december 1990 geldt een korting voor lezers van Argus. Dit is dus uw laatste kans om het boekje voor slechts f 16,- in uw bezit te krijgen! U kunt het boekje bestellen door f 16,- over te maken op gironummer 3522188 t.n.v. penningmeester SKF, Bostel, onder vermelding van 'Waarom jagen?'. U ontvangt het boek dan franco thuis.